

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXXXIV

Нови Сад, новембар 2012

Књига 72

Број 11

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ

Др Иван Јоксић

Специфичности малолетничког
затвора у Хрватској / 713

Др Ана Батрићевић

Етички и правни оквири за заштиту
добробити експерименталних жи-
вотиња у Републици Србији / 726

ЕСЕЈИ

Др Жељко Фајфрић

Адвокат у комедијама
Бранислава Нушића / 752

СУДСКА ПРАКСА

Драган У. Калаба

Одлуке судске праксе / 762

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора Адвокатске коморе Војводине / 772

*Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК” Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н ј е
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом.*

CONTENTS

ARTICLES

- Ivan Joksić Ph. D.** Specifics of Juvenile Prison
in Croatia / 713
- Ana Batrićević Ph. D.** Ethical and legal frameworks for the
protection of laboratory animals'
welfare in the republic of Serbia / 726

ESSAYS

- Željko Fajfrić Ph. D.** Attorney at law in the Comedies of
Branislav Nusic / 752

CASE LAW

- Dragan U. Kalaba** Case Law / 762

NOTICES

- From the meeting of Vojvodina Bar Association Board of Directors / 772

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

Основана 1921. у Новом Саду

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Косџа Мајински (1928–1932), др Никола Николић (1933–1936), др Василије Сџанковић (1936), др Славко М. Ђурић (1937), Владимир К. Хаџи (1937–1941), Милорад Бојић (1952–1972), Сава Савић (1973–1987), Мирослав Здјелар (1987–1994), др Слободан Бељански (1994–2004)

Уређивачки одбор

Др ЈАНКО КУБИЊЕЦ

главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Енике Веџ, адвокат у Новом Саду, Милан Добросављевић, адвокат у Новом Саду, др Жељко Фајфрић, адвокат у Шиду, др Славен Бачић, адвокат у Суботици, мр Вукица Мидоровић, адвокат у Кикинди

Технички уредник

Јелица Недић

Адреса Уредништва
21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1
Телефон: 021/521-235; факс: 021/529-459
e-mail: panonija@eunet.rs
Рукописи се не враћају.

Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е В О Ј В О Д И Н Е

Ч А С О П И С З А П Р А В Н У Т Е О Р И Ј У И П Р А К С У

Година LXXXIV

Нови Сад, новембар 2012

Књига 72

Број 11

Ч Л А Н Ц И

UDC 343.2-053.6

Доц. др Иван Јоксић,

Правни факултет за привреду и правосуђе
Универзитета Привредна академија у Новом Саду

СПЕЦИФИЧНОСТИ МАЛОЛЕТНИЧКОГ ЗАТВОРА У ХРВАТСКОЈ*

САЖЕТАК: Хрватска је далеке 1997. године премијерно донела Закон о судовима за младеж којим се придружила државама које су посебним законским актом регулисале област малолетничког кривичног права. Наведени закон представљао је велики корак напред у односу на законодавства других држава бивше Југославије у којима су кривичне одредбе о малолетницима биле у саставу општег кривичног законодавства. Искорак у правцу законског уређења материје о извршавању кривичних санкција према малолетницима представља доношење посебног Закона о извршавању санкција изречених малолетницима за казнена дјела и прекршаје из 2009. године. Међутим, више од једне деценије, после доношења првог Закона о судовима за младеж, у Хрватској је јула месеца 2011. године усвојен нови Закон о судовима за младеж.

У погледу кажњавања малолетника нови законски текст садржи одређене новине које садржајно мењају казну малолетничког затвора. Новине се крећу на линији снижавања горње границе запрећеног затвора (са пет на три године) за кривична дела за која се може изрећи малолетнички затвор. Поред тога, у хрватском малолетничком кривичном законодавству је задржан

* Рад примљен: 23. 4. 2012. године.

специфичан правни институт под именом „придржај изрицања малолетничког затвора”. Полазећи од наведеног, аутор ће у овом раду изложити кривичноправни статус казне малолетничког затвора уважавајући, при томе, специфичности које нам доноси нови Закон о судовима за младеж у Хрватској.

Кључне речи: малолетнички затвор, кажњавање, малолетни учинилац кривичног дела, придржај малолетничког затвора

НАСТАНАК И МОДАЛИТЕТИ КАЖЊАВАЊА МАЛОЛЕТНИКА

Кривичноправни статус малолетника из периода постојања, односно важења најстаријих правних споменика не одликује се посебним односом државе према малолетним учиниоцима кривичних дела. Општи бољитак на плану другачијег, по правилу блажег кажњавања малолетника приметан је у делу извршења казне затвора. Наиме, забележен је тренд блажег извршења казне затвора код малолетних осуђеника у делу који се односи на проширење постојећих права али и кроз увођење посебних погодности које су малолетницима додељивале затворске власти. Једном речју, казне према малолетницима су најпре биле исте као и за пунолетна лица, да би касније према малолетницима биле примењиване посебне врсте казни намењене искључиво овој старосној категорији учинилаца кривичних дела.¹

Правна историја сведочи нам о другачијем начину третирања малолетника, у складу са њиховим узрастом и способностима да управљају својим поступцима и да разумеју тежину учињених дела. „Доказе о постојању рђавог понашања младих налазимо у давној прошлости: Стари Сумерци су предвиђали скору пропаст свијета на основу пораста друштвено неприхватљивог понашања младих. Већ се у Хамурабијевом законнику (писан је око 2270. год. п. н. е.), помињу казне за младе који не слушају своје родитеље. Млади су кажњавани веома сурово: Стари Кинези су примењивали оштре казне за малолетне учиниоце какве неподопштине, а граница кривичне одговорности је била 7 година.”²

У римској држави и праву није присутно значајније одступање у кривичноправном статусу малолетних и пунолетних учинилаца кривичних дела. Међутим, у Закону XII таблица постоје две одредбе којима се непосредно дотиче питање кажњавања малолетника. У овим одредбама

¹ Јовашевић, Д., *Положај малолетника у кривичном праву*, Правни факултет, Ниш, 2010, 145.

² Љубичић, М., *Крећање малолетничког правосудништва у Србији у периоду 1980–2004*, Социолошки преглед, бр. 4, Београд, 2006, 589–590.

малолетни учиниоци кривичних дела су били блаже кажњавани у односу на пунолетна лица према којима су примењиване смртне казне.³

У једном од најстаријих правних споменика, у Хамурабијевом закону, малолетници нису уживали посебан кривичноправни статус у смислу забране изрицања сурових казни које се могу изрећи пунолетним лицима. У којој мери је понашање детета третирано једнако опасним, као и одраслог човека, можемо најречитије запазити у члану 195. Закона, у коме се прописује: ако син бије свога оца, да му се одсеку руке.⁴

У кривичном законодавству бивше Југославије кажњавање малолетника је дуго било једнообразно решено као и за пунолетна лица. Искорак у правцу осамостаљивања казне малолетничког затвора учињен је са новелирањем Кривичног закона из 1959. године⁵ када је премијерно уведена казна малолетничког затвора. Истовремено, са усвајањем ових промена, прелази се на заштитнички *welfare* модел кривичноправног статуса малолетника. Распадом савезне државе све републике чланице бивше Југославије преузеле су, уз одређене модификације, постојећа законска решења.⁶

У Републици Хрватској је након њеног државног осамостаљења кривичноправни статус малолетника регулисан посебним Законом о судовима за младеж из 1997. године,⁷ који је у неколико наврата допуњаван.⁸ Поред тога, у јулу месецу 2011. године усвојен је нови Закон о судовима за младеж који је ступио на снагу 1. септембра исте године.⁹ Искорак у правцу законског уређења материје о извршавању кривичних санкција

³ Јасић, С., *Закони сīароџ и средњеџ вијека*, Београд, 1968, 78.

⁴ Марковић, Ч., *Законик Хамурабија Вавилонскоџ краља*, Београд, 1925.

⁵ Закон о изменама и допунама Кривичног закона ФНРЈ (*Службени листи ФНРЈ*, бр. 30/59).

⁶ Јоксић, И., *Кажњавање малолетника у кривичном законодавству Републике Српске*, Безбедност, бр. 2, Београд, 2011, 135.

⁷ Закон о судовима за младеж Републике Хрватске (*Народне новине РХ*, бр. 111/97, 27/98 и 12/02).

⁸ У том смислу, професор Царић истиче: „Издавањем Хрватске из Југославије и њеним осамостаљењем створени су увјети за доношење посебног закона 1997. године под називом Закон о судовима за младеж, којим је свеобухватно уређен казненоправни положај малолетних починитеља казних дјела. Закон о судовима за младеж садржи како одредбе материјалноправне нарави (врсте санкција и увјете за њихову примјену) тако и одредбе процесноправне нарави (организацију, састав и надлежност судова за младеж, поступак пред тим судом), а такођер и начелне одредбе о извршењу малолетничких санкција, дакле одредбе извршног казног права.” Царић, А., *Проведба сīандарда уједињених народа за малолетничко правосуђе у хрватском малолетничком казненом законодавству*, Зборник радова Правног факултета, бр. 1, Сплит, 2006, 2.

⁹ Закон о судовима за младеж Републике Хрватске (*Народне новине РХ*, бр. 84/11).

према малолетницима¹⁰ представља доношење посебног Закона о извршавању санкција изречених малолетницима за казнена дјела и прекршаје из 2009. године.¹¹ Овим законским актом је целовито регулисана материја извршења свих кривичних санкција према малолетницима, што додатно говори о значају који се придаје малолетницима у хрватском законодавству и пенитенцијарној пракси.

ПОЈАМ И КАРАКТЕРИСТИКЕ МАЛОЛЕТНИЧКОГ ЗАТВОРА

Малолетничка делинквенција није појава својствена само савременом друштву, јер она има своју еволуцију деценијама и вековима уназад. С обзиром да друштво има посебан интерес за изградњом ефикаснијег начина за сузбијање криминалитета у коме учествују малолетници, поставља се питање усвајања и примене најефикаснијег система мера друштвене реакције.¹²

Еволуција посебног, односно повлашћеног положаја малолетника у кривичном законодавству огледа се и у прописивању посебног каталога мера и кривичних санкција у оквиру малолетничког кривичног права. Са продором ресторативне правде уводи се могућност примене условног, односно условљеног¹³ опортунитета. Условни опортунитет, по хрватском закону, постоји у случају када државни тужилац, на основу претходно

¹⁰ Нови Закон о судовима за младеж садржи целокупну малолетничку материју, тј. материјалне, процесне и извршне одредбе. Међутим, преовладало је мишљење да би извршење кривичних санкција према малолетницима требало уредити посебним законским актом. Криминално-политичка мотивација, односно оправданост за доношење закона којим би се регулисала материја извршења кривичних и прекршајних санкција према малолетницима састоји се у чињеници, да поступак извршења и све нужне радње које исти прате нису прецизно регулисани у пређашњем законодавству. Видети: Чижмек, Ж., *Циљ новоџ Закона: ресоцијализација малолетних делинквената*. Извор: www.iusinfo.hr/DailyContent/Topical.

¹¹ Закон о извршавању санкција изречених малолетницима за казнена дјела и прекршаје Републике Хрватске (*Народне новине РХ*, бр. 153/09).

¹² Превентивно реаговање у циљу спречавања неке нежељене појаве, у нашем случају криминалитета, је тзв. проактивно реаговање, што подразумева да друштвена заједница претпостављајући, на основу досадашњих својих и туђих искустава, услове и узроке нежељених појава унапред предузима кораке у циљу отклањања тих услова и узрока. Уколико то чини касније, дакле након пораста нежељене појаве, онда се не може говорити о превенцији већ о реакцији или тзв. реактивном реаговању – прво појава па онда одговор. Цитирано према: Николић, З., *Превенција криминалитета – методика рада саветодавајућих за родитеље и децу*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2006, 10.

¹³ Условни (негде условљени) опортунитет кривичног гоњења представља по свом карактеру мешовиту кривично процесну установу која има елементе класичног непокретања кривичног поступка због нецелисходности, као и елементе опроштаја учиниоцу кривичног дела. Илић, Г., *Искуства и уочени проблеми у досадашњој примени начела опортунитетног кривичног гоњења у Србији*, Опортунитет кривичног гоњења (прир. проф. др Станко Бејатовић), Београд, 2009, 89.

испуњених услова за примену начела опортунитета (чл. 71. и 72. Закона о судовима за младеж), може да одлуку о непокретању кривичног поступка услови спремношћу малолетника да изврши неку од посебних обавеза из чл. 10. Закона о судовима за младеж. Једном речју, државни тужилац, у складу са начелом условљеног опортунитета кривичног гоњења, може да упути малолетника на испуњење посебних обавеза које, иако третиране као санкције, по својој садржини и дејству припадају категорији алтернативних мера према малолетницима.¹⁴

У новом Закону о судовима за младеж из 2011. године задржана је могућност кажњавања малолетника. Посебност казне малолетничког затвора огледа се у домену њеног изрицања, трајања, сврхе и укупног садржаја (чл. 24. ст. 1). Према одредби чл. 6. ст. 2. Закона о судовима за младеж, сврха малолетничког затвора је да се предузимањем мера васпитања, образовања и стручног оспособљавања малолетног учиниоца кривичног дела утиче на даљи развој његове личности и јачање његове личне одговорности ради уздржавања од поновног вршења кривичних дела, као и да се утиче на остале да не чине кривична дела. У складу са цитираном законском одредбом, општа сврха кривичних санкција према малолетницима допуњена је посебном сврхом која се тиче (изузетне) могућности кажњавања малолетника.

Казна малолетничког затвора, као део система кривичних санкција према малолетницима у Хрватском законодавству, поседује одређене карактеристике, од којих можемо издвојити следеће:

- то је кривична санкција која се примењује само на одређену категорију малолетних учинилаца (старији малолетници);
- изриче се и примењује у складу са принципом изузетности у кажњавању малолетника (чл. 24);
- изриче се за кривична дела запређена казном затвора од три године или тежом казном (ст. 2);
- када због постојања високог степена кривице није оправдано изрећи васпитну меру, већ је потребно кажњавање (ст. 2);
- извршава се у посебним казнено-поправним заводима за малолетнике или у посебном делу општинских завода за извршење казне затвора за пунолетна лица;
- могућност условног отпуштања малолетних осуђеника садржи блаже услове у односу на пунолетна лица;
- прописана је могућност условног одлагања малолетничког затвора „придржај изрицања малолетничког затвора” (чл. 28).

¹⁴ Цвјетко, Б., *Алтернативна покретања казненог постојања према малолетним и млађим пунолетним починиоцима казних дјела, односно алтернативна покретања казненог постојања у предметима насиља у обитељи*, Темида, бр. 1., Виктимолошко друштво Србије, Београд, 2006, 44.

УСЛОВИ ЗА ИЗРИЦАЊЕ И ОДМЕРАВАЊЕ МАЛОЛЕТНИЧКОГ ЗАТВОРА

Поред примене принципа изузетности у кажњавању старијих малолетника потребно је испунити прописане услове како би се малолетнички затвор уопште могао изрећи. При томе, услове за изрицање малолетничког затвора можемо поделити у две групе: објективне и субјективне (чл. 24. ст. 2. Закона о судовима за младеж).¹⁵

Објективни услов се односи на прописану тежину кривичног дела кроз запрећену казну затвора у трајању од три године или тежу казну. Следствено томе, малолетнички затвор је могуће изрећи за учињена кривична дела на подручју тзв. средњег и тежег криминалитета.

Субјективни услов захтева присуство више околности, односно подуслова у конкретном случају: да је у питању старији малолетник и да, с обзиром на природу и тежину дела и висок степен кривице учиниоца, не би било оправдано изрећи васпитну меру, већ је потребно применити кажњавање. Дакле, законодавац је у свему остао на линији васпитних мера као основних кривичних санкција за малолетнике, што додатно говори у прилог тези да и у случају испуњења свих услова за изрицање малолетничког затвора треба озбиљно размислити да ли треба приступити кажњавању малолетника.

Одмеравање казне малолетничког затвора се мора вршити уз поштовање предвиђених услова. По правилу, малолетнички затвор се не може одмерити у временском распону краћем од шест месеци нити дужем од пет година. Изузетно, Законом о судовима за младеж предвиђене су ситуације услед којих може доћи до одступања (чл. 25):

- ако је за кривично дело прописана казна дуготрајног затвора, или се ради о стицају најмање два кривична дела за која је прописана казна затвора тежа од десет година, малолетнички затвор може трајати до десет година (ст. 1);
- суд не може малолетнички затвор одмерити у дужем трајању од прописане казне за учињено дело, али није обавезан на најмању прописану меру те казне (ст. 2).

¹⁵ Прописани услови за изрицање казне малолетничког затвора не подразумевају, међутим, аутоматизовано изрицање ове казне. Напротив, потребно је да се испуне и други прописани (факултативни) услови, или боље речено предуслови и околности. Прописани предуслови се односе, како на личност малолетника (субјективни) тако и на учињено кривично дело (објективни). Николић, З., Јоксић, И., *Малолетничка делинквенција-социјално-психолошки и кривично-правни аспекти*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2011, 174.

Закон о судовима за младеж наставља са тенденцијом комбиновања општих и посебних правила приликом одмеравања казне (малолетничког) затвора. У том смислу, при одмеравању малолетничког затвора суд узима у обзир све околности које утичу на висину казне (примена општих правила из чл. 56. Кривичног закона), имајући притом посебно на уму степен зрелости малолетника, време које је потребно за његово васпитање, образовање и стручно оспособљавање (примена посебних правила из чл. 25. ст. 3. Закона о судовима за младеж). Поред тога, предвиђена су посебна правила за изрицање малолетничког затвора код стицаја кривичних дела. Следствено томе, можемо издвојити три случаја:

- јединствено изрицање казне малолетничког затвора без претходног утврђивања казне за свако појединачно кривично дело;
- када за једно кривично дело треба изрећи малолетнички затвор а за друго васпитну меру, суд ће изрећи само казну малолетничког затвора;
- ако се након изрицања малолетничког затвора утврди да је малолетник пре или после изрицања казне учинио неко кривично дело, суд се упућује на примену правила предвиђених у првом случају.

Могућности условног отпуштања малолетних осуђеника садржане су и у новом Закону о судовима за младеж. Наиме, примена условног отпуста је предвиђена након трећине издржане казне малолетничког затвора, с тим што је његово трајање ограничено до истека времена за које је казна малолетничког затвора изречена. Установљена је надлежност жупанијског суда за младеж који је изрекао казну малолетничког затвора или у чијем се седишту налази општински суд који је изрекао ову казну (чл. 103. Закона о судовима за младеж).

Разматрање прописаних услова за примену условног отпуста почиње подношењем молбе од стране малолетног осуђеника, односно чланова његове уже породице, предлога директора казног завода или државног тужиоца. Поред тога, суд по службеној дужности одлучује о условном отпусту малолетног осуђеника два месеца пре две трећине издржане казне. Опозивање условног отпуста је могуће ако осуђеник учини једно или више кривичних дела за која је изречена казна затвора од шест месеци или малолетничког затвора од шест месеци. Питање надлежности за опозив условног отпуста на исти начин је регулисано као и код разматрања могућности за његову примену.

ПРИДРЖАЈ ИЗРИЦАЊА МАЛОЛЕТНИЧКОГ ЗАТВОРА

У хрватском кривичном законодавству о малолетницима присутан је специфични правни институт познат под именом „придржај изрицања малолетничког затвора”.¹⁶ Смисао примене овог института се састоји у овлашћењу суда да може изрећи, односно утврдити да је малолетник крив за учињено кривично дело и истовремено одложити изрицање казне малолетничког затвора, уколико сматра да се изрицањем кривице праћеног претњом накнадног изрицања казне малолетни учинилац може одвратити од поновног вршења кривичних дела. Суд може малолетнику, у оквиру придржаја, изрећи васпитне мере појачаног надзора, упућивања у дисциплински центар и једну или више посебних обавеза које не могу трајати дуже од времена проверавања (чл. 28. ст. 1. Закона о судовима за младеж).

Предвиђена је могућност накнадног изрицања малолетничког затвора у два случаја (чл. 29):

- ако у времену које одреди суд (време проверавања) малолетник којем је придржано изрицање казне малолетничког затвора учини ново кривично дело,
- ако се супротставља извршењу изречене васпитне мере или без оправданог разлога се не подвргне заштитној мери изреченој уз придржај изрицања малолетничког затвора.

Казна се може накнадно изрећи најкасније унутар једне године, након истека времена проверавања. Примену овог института не треба мешати са условном осудом као самосталном кривичном санкцијом резервисаном само за пунолетна лица. Уосталом, код „придржаја” долази до одлагања изрицања казне малолетничког затвора, што значи претњу неодређеном казном, док се код условне осуде условно одлаже већ изречена казна, на одређено време и под одређеним условима.¹⁷

¹⁶ Подсећања ради, придржај изрицања казне малолетничког затвора који је, узгред речено, постојао и у претходном Закону о судовима за младеж, не представља посебну кривичну санкцију већ модалитет ове казне. Видети: Хирјан, Ф., Сингер, М., *Коментар Закона о судовима за младеж и казних дјела на шћету дјете и малољетника*, Накладни завод Глобус, Загреб, 2002, 102.

¹⁷ Интересантно је указати на резултате истраживања спроведеног у Хрватској, за временски период 2000–2004. године, према коме је казна малолетничког затвора изрица на у најмањем броју у структури кривичних санкција према малолетницима. На пример, у 2000. години је изречено укупно 10 (1,2%), 2001. 10 (1,1%), 2002. 11 (1,0%), 2003. 12 (1,3%), 2004. 37 (3,6%). При томе, не треба заборавити да се, у конкретним случајевима, радило о учиниоцима тешких кривичних дела. Са друге стране, придржај изрицања казне малолетничког затвора, као релативно нови институт, изричан је у посматраном раздобљу у много већем броју. На пример, у 2000. години изречено је укупно 10 (1,2%), 2001. 24 (2,7%), 2002. 33 (3,0%), 2003. 47 (5,1%), 2004. 140 (13,7%). Упоредјујући приказане стати-

Прописана је могућност изрицања и примене мера безбедности према малолетнику коме је изречена казна малолетничког затвора. При томе, предвиђена су два ограничења: мера безбедности забрана обављања звања, делатности или дужности не може уопште бити изречена, а мера забране управљања моторним возилом може бити примењена само према старијем малолетнику. Медицинске мере безбедности обавезног психијатријског лечења и обавезног лечења од зависности трају до престанка разлога због којих су примењене. У сваком случају, трајање ових мера безбедности престаје са престанком извршења казне малолетничког затвора или протеклом времена проверавања код издржаја малолетничког затвора, с тим што не могу трајати дуже од три године.

Прописана је могућност да се према категорији млађих пунолетника примене релевантне одредбе предвиђене за малолетнике. Млађем пунолетнику суд може изрећи казну малолетничког затвора под условом да у времену суђења није навршио двадесет једну годину живота. При томе, суд ће изрећи казну малолетничког затвора када се у односу на врсту и начин извршења кривичног дела закључи да је кривично дело у великој мери израз старосног узраста учиниоца, а околности које се односе на његову личност оправдавају уверење о постизању сврхе ове казне.

ИЗВРШЕЊЕ МАЛОЛЕТНИЧКОГ ЗАТВОРА

Извршење малолетничког затвора у Хрватској у складу је са релевантним међународним инструментима којима се регулише кривично-правни статус малолетника, систем кривичних санкција и начин њиховог извршења.¹⁸ Поред тога, материја извршења кривичних санкција према малолетницима регулисана је посебним Законом о извршавању санкција

стичке податке несумњиво је да су судови прибегавали, најпре примени института придржаја, па тек онда, уколико резултати не буду позитивни, изрицању казне малолетничког затвора. У прилог томе говори растући број изречених придржаја који је у очигледној несразмери у односу на број изречених казни малолетничког затвора, у посматраном временском периоду. Кос, Ј., *Извршавање малољетничких санкција*, Хрватски летопис за казнено право и праксу, бр. 2, Загреб, 2006, 812.

¹⁸ У том смислу се истиче у одредби чл. 3. ст. 1. Закона о извршењу кривичних санкција (тачан назив закона видети у наредној фусноти 20), према коме: „Малолетник или млађи пунолетник ужива заштиту темељних права утврђених Уставом Републике Хрватске, Конвенцијом УН-а о правима дјетета и другим међународним уговорима, Законом о судовима за младеж и овим Законом.

изречених малољетницима за казнена дјела и прекршаје.¹⁹ Овим законом се начелно регулише проблематика извршења казне малолетничког затвора. Наводе се основна права осуђеног малолетника *йосейше и боравак на ваздуху* (чл. 53), у чијим оквирима је обезбеђено право на посете чланова породице четири пута месечно и празником у трајању најмање два сата, а по одобрењу управника могу га посећивати и друге особе још најмање два пута месечно у трајању најмање један сат. Малолетном осуђенику је омогућен и боравак на ваздуху у трајању од најмање три сата дневно. Поред наведеног, начелно је регулисано питање примене посебних мера одржавања реда и безбедности, као и примена ватреног оружја, док се у свему осталом упућује на примену посебних прописа, а нарочито кућног реда казнено-поправне установе (чл. 52. ст. 4).

Казна малолетничког затвора извршава се у посебној казнено-поправној установи за малолетнике, односно специјалном одељку установе у којој осуђеник може остати до навршене двадесет треће године живота. Уколико до овог времена не издржи казну упућује се у казнено-поправну установу за пунолетна лица. Изузетно, у специјалној казнено-поправној установи за малолетнике може остати и осуђено лице које је навршило двадесет три године ако је то потребно ради завршетка његовог школовања или стручног оспособљавања, или ако остатак неиздржане казне није већи од шест месеци, али ни у ком случају након навршене двадесет седме године живота (чл. 101. Закона о судовима за младеж). У Хрватској малолетници осуђени на казну малолетничког затвора могу бити упућени у три установе ради њеног извршења, а то су:

- Казнионица у Пожеги, Одјел за извршавање казне малољетничког затвора (затворени одјел),
- Казнионица у Пожеги (полуотворени одјел),
- Казнионица у Валтури (отворени одјел).

Унутар установа за извршавање малолетничког затвора постоје појединачно сачињени програми за извршавање казне затвора. У складу са тим, програм за сваког затвореника мора садржати следеће:²⁰

- процену ризичности за време извршавања казне затвора од чега зависи упућивање у казнионице према степену сигурности (затворена, полуотворена, отворена);
- радну способност, радне навике, врсту посла и услове рада на које се затвореник може распоредити;

¹⁹ Закон о о извршавању санкција изречених малољетницима за казнена дјела и прекршаје Републике Хрватске (*Народне новине РХ*, бр. 153/09).

²⁰ Министарство правде Републике Хрватске, <http://www.mprh.hr/Default.aspx?sec=292>.

- образовни ниво и потребу за образовањем или стручним оспособљавањем;
- здравствено стање, потребу за лечењем;
- укључивање у посебне програме (зависности од дроге, алкохола, оболеле од ПТСП-а), по одлуци суда или процени стручног тима;
- потребу за специфичном психолошком, психијатријском, социјалном или правном помоћи;
- предлог посебних облика индивидуалног или групног рада;
- садржаје и облике коришћења слободног времена (културне и спортске активности);
- контакт са спољним светом (дописивање, телефонирање, породичне и посете других лица);
- програм припреме за отпуст на слободу и помоћ након отпуста.

Програм извршавања малолетничког затвора мења се у складу са променама у понашању малолетног осуђеника, оствареног успеха у појединачном извршавању програма и околностима које наступају током извршавања ове казне. Осим тога, од осуђеника се захтева активно суделовање у реализацији програмских обавеза.²¹

У подзаконским актима казнено-поправних установа за малолетнике, посебно се апострофира право на образовање и стручно оспособљавање малолетног осуђеника. При томе, основношколско образовање малолетних осуђеника је обавезно и организује се у сарадњи са основним школама током извођења консултативног облика наставе.

ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА

Тенденција осамостаљивања малолетничког из система општег кривичног права утицала је да Хрватска, пре више од једне деценије (1997. године), донесе посебан и целовит Закон о судовима за младеж. Прошле године у Хрватској је донет нови Закон о судовима за младеж који, уз Закон о извршењу санкција изречених малољетницима за казнена дјела и прекршаје из 2009. године, представља потпуно заокружени систем малолетничког кривичног права. У новом законодавству задржане су васпитне мере као основне кривичне санкције, али се није одустало од примене кажњавања према оним малолетницима код којих понуђени каталог васпитних мера није делотворан.

²¹ Видети: *Приручник за затворенике*, Министарство правосуђа – Управа за затворски сустав, Загреб, 2007, 4.

Казна малолетничког затвора у Хрватској садржи одређене особености које се односе на њену сврху, услове за изрицање и начин одмеравања. Поред тога, у примени је институт „придржаја изрицања малолетничког затвора”. Овај институт се састоји у овлашћењу суда да може изрећи, односно утврдити да је малолетник крив за учињено кривично дело и истовремено одложити изрицање казне малолетничког затвора, уколико сматра да се изрицањем кривице праћеног претњом накнадног изрицања казне малолетни учинилац може одвратити од поновног вршења кривичних дела. Извршење малолетничког затвора регулисано је у више законских и подзаконских аката. Установе у којима се издржава казна малолетничког затвора прилагођене су међународним и европским стандардима, унутрашњим прописима и потребама малолетних осуђеника.

ЛИТЕРАТУРА

- Илић, Г., *Искусџва и уочени ѓроблеми у досадашњој ѓримени начела ођорђуниџиџа кривичноџ ѓоњења у Србији, Ођорђуниџиџи кривичноџ ѓоњења* (прир. проф. др Станко Бејатовић), Београд, 2009.
- Јасић, С., *Закони сџтароџ и средњеџ вијека*, Београд, 1968.
- Јовашевић, Д., *Положај малолетника у кривичном ѓраву*, Правни факултет, Ниш, 2010.
- Јоксић, И., *Кажњавање малолетника у кривичном законодавсџву Републике Српске*, Безбедност, бр. 2, Београд, 2011.
- Кос, Ј., *Извршавање малолетничких санкџија*, Хрватски ѓетопис за казнено право и праксу, бр. 2, Загреб, 2006.
- Љубичић, М., *Креџање малолетничкоџ ѓресџуђниџиџа у Србији у ѓериоду 1980–2004*, Социолошка преглед, бр. 4, Београд, 2006.
- Марковић, Ч., *Законик Хамурађија Вавилонскоџ краља*, Београд, 1925.
- Николић, З., *Превенџија криминалиџиџа – методика рада саветовалиџиџа за родитеље и децу*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2006.
- Николић, З., Јоксић, И., *Малолетничка делинквенџија – социјалнојсихолошки и кривичнођравни асџекџи*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2011.
- Хирђан, Ф., Сингер, М., *Коменџар Закона о судовима за младеж и казненџ дјела на шџтеџу дјеце и малолетника*, Накладни завод Глобус, Загреб, 2002.
- Царић, А., *Проведба сџандарда уједињених народа за малолетничко ѓравосуђе у хрватском малолетничком казненом законодавсџву*, Зборник радова Правног факултета, бр. 1, Сплит, 2006.
- Цвјетко, Б., *Алџтернаџива ѓокреџању казненоџ ѓосџујка ѓрема малолетним и млађим ѓунолетним ѓочиниџиљима казненџ дјела, односно алџтернаџива ѓокреџању казненоџ ѓосџујка у ѓредметиџа насиља у обиџиљи*, Темида, бр. 1, Виктимолошко друштво Србије, Београд, 2006.

Чижмек, Ж., *Циљ новоџ Закона: ресоцијализација малољетних делинквената*,
Извор: www.iusinfo.hr/DailyContent/Topical.

Приручник за затворенике, Министарство правосуђа – Управа за затворски су-
став, Загреб, 2007.

ПРОПИСИ

Закон о изменама и допунама Кривичног законика ФНРЈ (*Службени листи ФНРЈ*, бр. 30/59).

Закон о судовима за младеж Републике Хрватске (*Народне новине РХ*, бр. 111/97, 27/98 и 12/02).

Закон о о извршавању санкција изречених малољетницима за казна дјела и прекршаје Републике Хрватске (*Народне новине РХ*, бр. 153/09).

Закон о о извршавању санкција изречених малољетницима за казна дјела и прекршаје Републике Хрватске (*Народне новине РХ*, бр. 153/09).

Закон о судовима за младеж Републике Хрватске (*Народне новине РХ*, бр. 84/11).

SPECIFICS OF JUVENILE PRISON IN CROATIA

Docent Ivan Joksic Ph. D.

Faculty of Law for Commerce and Justice
University Commercial Academy Novi Sad

S u m m a r y

Croatia is back in 1997th The premier passed the Law on Juvenile Courts with which the states joined by special legislative act regulated the area of juvenile criminal law. The above piece of legislation represented a major step forward in relation to the legislation of other countries of former Yugoslavia in which the criminal provisions of the juveniles were part of the general criminal law. A significant improvement in the legal regulation of matters of execution of criminal sanctions for juveniles is a specific Law on Execution of Sanctions Imposed on Juveniles for offenses and misdemeanors in 2009. year. However, more than a decade after the adoption of the first Law on Juvenile Courts in Croatia in July 2011th The new Law on Juvenile Courts, which shall enter into force on 01 September the same year (Article 128 of the Act).

In terms of punishment of juveniles new legislative text contains certain innovations that substantially alter juvenile prison. Newspapers are moving on the line to lower the upper limit punishable by prison (from five to three years) for offenses that may be imposed on juvenile prison. In addition, the Croatian juvenile criminal law is kept under a specific legal concept called "Suspension of imposing juvenile prison." Proceeding from this, the author of this paper will expose the criminal justice status of juvenile detention considering doing so, that brings us the specifics of the new Law on Juvenile Courts.

Key words: juvenile prison, punishment, juvenile offender, juvenile detention retention

Dr Ana Batričević,
istraživač-saradnik,
Institut za kriminološka i sociološka istraživanja

ETIČKI I PRAVNI OKVIRI ZA ZAŠTITU DOBROBITI EKSPERIMENTALNIH ŽIVOTINJA U REPUBLICI SRBIJI*

SAŽETAK: Iako je doprinelo razvoju moderne nauke, vršenje eksperimenata na živim životinjama (a posebno na kičmenjacima) oduvek je nametalo brojna sporna pitanja, ne samo iz oblasti veterine i medicine, već i iz sfere etike i prava. Principi savremene etike, okrenute ka biocentrizmu, nalažu da se eksperimenti na životinjama što je više moguće redukuju i sprovode u skladu sa osnovnim zahtevima dobrobiti životinja kako bi se smanjili njihov bol, patnja, strah i stres. Danas je upotreba životinja u eksperimentalne svrhe regulisana nizom pravnih izvora međunarodnog i nacionalnog karaktera. Njihovo poznavanje je od suštinskog značaja za razlikovanje dozvoljenog od nedozvoljenog, odnosno protivpravnog ili kriminalnog ponašanja prema eksperimentalnim životinjama, kao što je, na primer, krivično delo ubijanja i zlostavljanja životinja. Zato autor rada nastoji da analizira i etičke kodekse veterinarske struke i pravne propise od značaja za zaštitu eksperimentalnih životinja, kao i sankcije propisane za njihovo kršenje, uz poseban osvrt na odredbe važećeg Zakona o dobrobiti životinja i Krivičnog zakonika Republike Srbije.

Ključne reči: eksperimentalne životinje, dobrobit životinja, ubijanje i zlostavljanje životinja, krivično delo, prekršaj

* Rad primljen: 15. 5. 2012. godine.

UVOD

Vršenje raznovrsnih eksperimenata na životinjama imalo je veoma značajnu ulogu u razvoju prirodnih nauka, a posebno medicine. Oni su omogućili pobjedu nad mnogim bolestima poput difterije, dijabetesa, dečije paralize, velikih boginja i besnila, a doprineli su i napretku u oblasti hirurgije, posebno kada je reč o presađivanju organa.¹ Sa druge strane, poznato je da se ogledi na životinjama često vrše i iz ne baš tako uzvišenih pobuda. Tako, farmaceutske kompanije testiraju nove šampone i kozmetiku namenjenu tržištu ubrizgavanjem koncentrovanih rastvora u oči zečeva, što se inače naziva Dražov test (*the Draize Test*)². Na životinjama se testiraju i aditivi u ishrani i veštačke boje i konzervansi – procedurom pod nazivom LD 50 (*The Lethal Dose 50% Test*)³ koja treba da ustanovi „smrtonosnu dozu”, odnosno nivo potrošnje po kome je 50% uzorka dovoljno da ubije životinju. U toku samog procesa, gotovo sve životinje se ozbiljno razboljevaju, a značajan deo njih i ugine.⁴ Okrutni eksperimenti na životinjama vrše se i u vojsci. Na primer, na Radiološkom institutu pri američkim vojnim snagama u Merilendu rezus majmuni su obučavani da trče unutar velikog točka i to tako što su podvrgavani električnom šoku, da bi zatim bili izloženi smrtonosnim dozama zračenja i terani da i nakon toga trče sve dok ne padnu. Svrha ovog eksperimenta bila je da se pruži informacija o spremnosti vojnika da se bore i nakon nuklearnog napada.⁵

Problematika sprovođenja eksperimenata na živim životinjama izazivala je snažne društvene reakcije i nametala niz spornih pitanja etičke, pravne, sociološke, psihološke, medicinske pa i ekonomske prirode još od samog svog nastanka. Ubrzo pošto su u XIX veku evropski fiziolozi otpočeli šire sprovođenje eksperimenata na životinjama, usledili su i oštri javni protesti protiv takvog postupanja. Antivivisekcionisti su bili revoltirani ne samo zbog bola koji je nanošen životinjama već i zbog opšte degradacije humanosti prouzrokovane takvim činom.⁶ Velika Britanija, poznata kao „domovina antivivisekcionista”⁷ bila je poprište naročito intenzivnih političkih debata, čiji je krajnji ishod bio usvajanje Zakona o okrutnosti prema životinjama 1876. godine (*Great Britain's*

¹ Paunović, M.: *Prava životinja – savremeni međunarodni standardi*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i „Đuro Salaj” AD, Beograd, 2004, 38.

² Dresser, R.: *Research on Animals: values, politics and regulatory reform*, Southern California Law Review, Vol. 58, 1985. godine (HeinOnline - 58 S. Cal. L. Rev. 1147 1985), str. 1156.

³ Dresser, R.: *Op. cit.*, 1155.

⁴ Singer, P.: *Praktična etika*, Signature, Beograd, 2000, 66.

⁵ *Ibid.*

⁶ Dresser, R.: *Op. cit.*, 1148.

⁷ Paunović, M.: *Op. cit.*, 78.

Cruelty to Animals Act of 1876)⁸, kojim su samo delimično ispunjeni zahtevi aktivista tog pokreta.⁹

Žestoki protesti udruženja za zaštitu životinja organizovani su istim povodom i u Sjedinjenim Američkim Državama, ali inicijalni pokret nikada nije stekao podršku koja bi omogućila uspešne promene na zakonodavnom planu.¹⁰ Zbog čvrstog otpora naučnih institucija, Sjedinjene Američke Države su odredbe od značaja za humaniji tretman oglednih životinja usvojile tek 1985. godine (Food Security Act i.e. Farm Bill i.e The Improved Standards for Laboratory Animals Act)¹¹, nakon izmena i dopuna federalnog Zakona o dobrobiti životinja iz 1966. godine.¹² Iako su federalne jedinice otpočele sa usvajanjem anti cruelty propisa još od 1828. godine¹³ većina njih je iz tih propisa rutinski isključivala eksperimente na životinjama.¹⁴

Opravdanost, svrha i održivost prakse eksperimentisanja na životinjama još uvek predstavljaju predmet sporenja kako između laika, tako i između delova naučne javnosti sa jedne i pokreta za zaštitu životinja sa druge strane, pri čemu i jedni i drugi iznose snažne argumente *pro et contra* takvog postupanja. Danas se problematika vršenja eksperimenata na životinjama mora sagledati i u svetlu osnovnih principa biocentrične etike, koja sve više potiskuje do skora vladajući antropocentrizam, i u kontekstu evidentno promenjene društvene svesti u pogledu čovekovog odnosa prema životinjama i njihovoj dobrobiti.

Procenjeno je da je u 1980. godini u svrhu vršenja oglada u svetu žrtvovano ukupno 70 miliona primeraka životinja¹⁵, a izračunato je da taj broj danas dostiže i do 100 miliona. Najveći broj njih pripada podtipu kičmenjaka

⁸ *Cruelty to Animals (Anti-Vivisection Act) of 1876* [39 & 40 V. 4, c. 77] An Act to Amend the Law Relating to Cruelty to Animals [1876-Aug-15] „An Act to Amend the Law Relating to Cruelty to Animals”, *Public General Statutes passed in the Thirty-Ninth & Fortieth Years of the Reign of Her Majesty Queen Victoria, 1876* preuzeto sa: <http://www.animalrightshistory.org/animal-rights-law/victorian-legislation/1876-uk-act-vivisection.htm>, pristup: 19. 11. 2011. godine.

⁹ Dresser, R.: *Op. cit.*, 1149.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Public Law 99–198, Food Security Act (Farm Bill) of 1985 also known as The Improved Standards for Laboratory Animals Act and enacted December 23, 1985, preuzeto sa: http://awic.nal.usda.gov/nal_display/index.php?info_center=3&tax_level=4&tax_subject=182&topic_id=1118&level3_id=6735&level4_id=11095&level5_id=0&placement_default=0, pristup: 21. 11. 2011. godine.

¹² Public Law 89–544, Animal Welfare Act of August 24, 1966, preuzeto sa: http://awic.nal.usda.gov/nal_display/index.php?info_center=3&tax_level=4&tax_subject=182&topic_id=1118&level3_id=6735&level4_id=11092&level5_id=0&placement_default=0, pristup: 21. 11. 2011. godine.

¹³ Stewart Leavitt, E., Halverson, D.: The Evolution of Anti – Cruelty Laws in the United States, in: *Animals and their Legal Rights – A Survey of American Laws from 1641. to 1990*, Animal Welfare Institute, USA, 1990, 2–3.

¹⁴ Paunović, M.: *Op. cit.*, 82.

¹⁵ *Ibid.*

i koristi se u farmaceutskoj industriji za razvoj novih lekova (23%) i ispitivanja vakcina i drugih bioloških preparata (21%)¹⁶. Međutim, savremene istraživačke metode kojima se prirodne nauke služe toliko su napredovale da sada, prema mišljenju mnogih eminentnih naučnika, ne postoji nikakva naučna neophodnost da se eksperimenti sa životinjama i dalje izvode, ili se oni mogu izvoditi samo retko i sporadično. Štaviše, brojni stručnjaci smatraju da se ovi eksperimenti u čak 90 % slučajeva stalno ponavljaju i da su sa pozicije bilo koje naučne discipline potpuno nepotrebni.¹⁷

Uprkos sasvim opravdanom zalaganju za njihovu potpunu obustavu, eksperimenti na životinjama se još uvek intenzivno sprovode širom sveta. Ipak, danas su način njihovog vršenja, mesto, vreme, uslovi i lica ovlašćena za njihovo izvršenje kao i sve druge bitne okolnosti u vezi sa njima, regulisani brojnim normama etičkog i pravnog karaktera i to kako na međunarodnom nivou tako i u nacionalnim zakonodavstvima. Formiranje normativnog okvira za sprovođenje eksperimenata na životinjama rezultat je intenzivnog zalaganja brojnih pojedinaca i udruženja posvećenih zaštiti životinja, a njihov zajednički cilj ogleda se pre svega u smanjenju patnji oglednih životinja i obezbeđenju poštovanja osnovnih standarda njihove dobrobiti.

1. NORME VETERINARSKO-MEDICINSKE ETIKE OD ZNAČAJA ZA ZAŠTITU EKSPERIMENTALNIH ŽIVOTINJA

1.1. ODREDBE USVOJENE OD STRANE MEĐUNARODNIH VETERINARSKIH ORGANIZACIJA

Akti pojedinih međunarodnih veterinarskih organizacija sadrže odredbe posvećene zaštiti i dobrobiti eksperimentalnih životinja i, uopšte, regulisanju njihovog tretmana. Iako nemaju snagu zakona, već predstavljaju samo preporuke, uputstva, smernice ili rukovodne principe, ovi izvori imaju veliki značaj zbog svoje moralne težine i činjenice da u etičkom smislu obavezuju pripadnike cele jedne profesije širom sveta.

Svetska organizacija za zdravlje životinja (World Organisation for Animal Health) usvojila je Zdravstveni kodeks za kopnene životinje (*The Terrestrial Animal Health Code*)¹⁸, čija su dva poglavlja (sedmo i osmo) posvećena upra-

¹⁶ U tom smislu: Vučinić, M.: „Osnovni principi zaštite dobrobiti oglednih životinja”, *Veterinarski glasnik*, br. 3–4, Beograd, 2007, 174.

¹⁷ Paunović, M.: *Op. cit.*, 38–39.

¹⁸ The Terrestrial Animal Health Code, 19th edition, World Organisation for Animal Health (OIE), 2011. godine, preuzeto sa: http://www.oie.int/fileadmin/Home/eng/Health_standards/tahc/2010/en_sommaire.htm, pristup: 28. 9. 2011. godine.

vo problematici upotrebe životinja u istraživanju i obrazovanju. Ovim kodeksom istaknuta je značajna uloga koju eksperimenti na živim životinjama imaju u istraživanju i obrazovanju i njihov doprinos unapređenju dobrobiti drugih životinja i ljudi. Njime su proklamovani minimalni standardi dobrobiti kojih se treba pridržavati pre, prilikom i nakon vršenja oglada na životinjama, uz naglašavanje važnosti njihovog humanog tretmana i poštovanja takozvanog „3R pravila” (*the Three Rs*)¹⁹. Kodeksom se takođe predlaže uvođenje sistema nadzora vršenja eksperimenata na životinjama u svakoj članici navedene organizacije, koji bi bio prilagođen nacionalnim kulturnim, socijalnim, ekonomskim i religioznim prilikama. Između ostalog, Svetska organizacija insistira na konceptu da svako ko je uključen u upotrebu životinja u naučno-istraživačke svrhe snosi etičku odgovornost za njihovu dobrobit, naglašavajući pri tome ulogu koju veterinar, kao lice koje poseduje posebna znanja i veštine, ima u očuvanju dobrobiti oglednih životinja²⁰.

Svetska veterinarska asocijacija (World Veterinary Association) ističe da je, s obzirom na naše sadašnje znanje i nastojanja da se kontrolišu bolesti ljudi i životinja, eksperimentisanje na životinjama u određenim slučajevima neizbežno, ali da ga treba sprovoditi što je ređe, a naročito izbegavati nepotrebno ponavljanje. Ova asocijacija takođe insistira na ulaganju napora radi otkrivanja i primenjivanja alternativnih postupaka i zalaže se za postojanje zakonskih ili administrativnih mera koje bi „pokrivale” sve institucije u kojima se vrše eksperimenti na životinjama. I ona naglašava višestruk značaj humanog tretmana eksperimentalnih životinja i ulogu veterinara u tom procesu.²¹

1.2. ODREDBE USVOJENE OD STRANE VETERINARSKE KOMORE SRBIJE

Prema Kodeksu veterinarsko-medicinske etike Veterinarske komore Srbije, veterinar mora da pruži svu potrebnu negu životinjama koje su mu poverene na čuvanje, staranje ili u svrhe laboratorijske dijagnostike ili naučnih istraživanja. Takođe, veterinar je obavezan da štiti prirodna prava životinja, definisana kao slobode životinja od: gladi i žeđi, fizičke nelagodnosti i bola,

¹⁹ „3R pravilo” – Zamena i smanjenje broja životinja u ogledima i usavršavanje ogledne procedure (*the three Rs* – Replacement, Reduction, Refinement) podrazumeva zamenu in vivo oglada na kičmenjacima in vivo ogledima na beskičmenjacima i in vitro ogledima. Više o tome videti u: Vučinić, M.: Osnovni principi zaštite dobrobiti oglednih životinja, Veterinarski glasnik, br. 3–4, Beograd, 2007, 175–176.

²⁰ Chapters 7 and 8, Use of animals in research and education, Terrestrial Animal Health Code, World Organization for Animal Health, preuzeto sa: http://www.oie.int/index.php?id=169&L=0&htmfile=chapitre_1.7.8.htm, pristup: 18. 11. 2011. godine.

²¹ Chapter 16, T-3.1 Animal Welfare Well-Being and Ethology, Animal Health and Animal Welfare, World Veterinary Association, preuzeto sa: www.worldvet.org, pristup: 21. 11. 2011. god.

povreda i oboljenja, straha i stresa kao i slobode osnovnih pravila ponašanja. Kodeksom je naročito propisano da rad sa eksperimentalnim životinjama mora da bude u skladu sa etičkim načelima kao i u skladu sa odgovarajućim normativnim aktima koji regulišu dobrobit životinja.²²

Disciplinsko-etički pravilnik Veterinarske komore Srbije svrstava nepoštovanje etičkih načela dobrobiti životinja²³ u lakše povrede Kodeksa veterinarsko-medicinske etike.²⁴ To znači da se veterinaru, za koga je nakon sprovedenog disciplinskog postupka utvrđeno da nije poštovao etička načela dobrobiti životinja, može izreći neka od sledećih disciplinskih mera: 1) opomena – ako je takvu povredu učinio prvi put ili 2) javna opomena – ako je veterinar svoje nedozvoljeno tj. neetičko postupanje ponovio u periodu od prethodnih 12 meseci.²⁵

Ukoliko bi veterinar bio osuđen na kaznu zatvora preko 6 meseci za krivično delo iz oblasti veterinarstva, to bi se smatralo naročito teškom povredom Kodeksa.²⁶ Veterinaru koji bi učinio takvu povredu Kodeksa može se odrediti neka od sledećih disciplinskih mera: 1) privremeno oduzimanje licence u trajanju do 6 meseci; 2) privremeno oduzimanje licence u trajanju do 9 meseci – ako je povreda ponovljena u prethodnih 18 meseci ili 3) trajno oduzimanje licence – ako je veterinaru već prethodno dva puta izrečena mera privremenog oduzimanja.²⁷

Dakle, pretpostavka za privremeno ili trajno oduzimanje licence u ovom slučaju jeste postojanje pravnosnažne osuđujuće presude kojom se veterinaru izriče kazna zatvora u trajanju preko 6 meseci zbog učinjenog krivičnog dela iz oblasti veterinarstva. U vezi sa tim, mogu se postaviti dva pitanja. Koja krivična dela spadaju u krivična dela iz oblasti veterinarstva? Da li postupanje sa eksperimentalnim životinjama protivno načelima njihove dobrobiti može da se podvede pod neku od tih inkriminacija? Ukoliko bismo pojam krivičnih dela iz oblasti veterinarstva shvatili u širem smislu, njime bi pored krivičnih dela kao što su, na primer, krivično delo nesavesnog pružanja veterinarske pomoći²⁸ i tzv. krivično delo „nadriveterinarstva”²⁹, bilo obuhvaćeno i krivično delo

²² Kodeks veterinarsko-medicinske etike, usvojen 13. 10. 2007. godine, preuzeto sa: <http://www.vetks.org.rs/documents/organizaciona/kodeks.pdf>, pristup: 30. 8. 2011. godine.

²³ Disciplinsko-etički pravilnik Veterinarske komore Srbije spominje samo neetičko postupanje prema životinjama, ne naglašavajući pri tome o kojim životinjama se radi. Imajući u vidu definiciju životinje iz Zakona o veterinarstvu (čl. 3. st. 1. t. 22) i Zakona o dobrobiti životinja (čl. 2. i čl. 5. st. 1. t. 3), pod taj pojam i na ovom mestu treba podvesti i eksperimentalne (ogledne) životinje, i to, ako ne sve, onda barem kičmenjake koji se upotrebljavaju u eksperimentalne svrhe.

²⁴ Čl. 18. st. 1. t. 14. Disciplinsko-etički pravilnik Veterinarske komore Srbije, usvojen 10. 10. 2007. godine, preuzeto sa: <http://www.vetks.org.rs/documents/normativna/disc-eticki%20prav.pdf>, pristup 30. 8. 2011. godine.

²⁵ Čl. 17. st. 1. t. 1. i 2.

²⁶ Čl. 18. st. 4. t. 6.

²⁷ Čl. 17. st. 1. t. 5, 6. i 7.

²⁸ Čl. 271. Krivični zakonik, *Službeni glasnik RS*, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009 i 111/2009.

²⁹ Čl. 155. Zakon o veterinarstvu, *Službeni glasnik RS*, br. 91/2005 i 30/2010.

ubijanja i zlostavljanja životinja učinjeno od strane veterinara. To bi otvorilo prostor da se veterinaru koji je usled postupanja prema eksperimentalnim životinjama protivno načelima njihove dobrobiti osuđen za krivično delo ubijanja i zlostavljanja životinja na kaznu zatvora preko 6 meseci, privremeno ili trajno oduzme licenca. Ako bi pojam krivičnog dela iz oblasti veterinarstva bio određen u užem smislu, tako nešto ne bi bilo moguće, te bi veterinaru, čak i kada bi on pod navedenim okolnostima bio osuđen za krivično delo ubijanja i zlostavljanja (eksperimentalnih) životinja, mogla biti određena samo disciplinska mera za lakše povrede Kodeksa – opomena ili javna opomena.

Pokretanje i sprovođenje³⁰ disciplinskog postupka kao i izricanje disciplinskih mera u prvom stepenu spada u nadležnost Etičkog komiteta Veterinarske komore Srbije, koji postupa po pisanim predlozima, odnosno prijavama o postojanju etičkog ili disciplinskog prekršaja.³¹ Komora može pokrenuti disciplinski postupak protiv svakog svog člana koji prekrši Kodeks Veterinarsko-medicinske etike.³² Dakle, Etički komitet je taj koji utvrđuje da li neko ponašanje (u ovom slučaju ponašanje prema eksperimentalnim životinjama) predstavlja disciplinski i etički prekršaj³³, kolika je težina povrede Kodeksa³⁴ i koja će sankcija biti određena prekršiocu³⁵. Protiv odluke Etičkog komiteta može se izjaviti žalba Upravnom odboru Veterinarske komore, osim ukoliko je u pitanju odluka kojom se izriče disciplinska mera oduzimanja licence, kada se žalba izjavljuje ministru nadležnom za poslove veterinarstva.³⁶

2. ZAŠTITA EKSPERIMENTALNIH ŽIVOTINJA U MEĐUNARODNIM PRAVNIM IZVORIMA

2.1. DOKUMENTI UNIVERZALNOG KARAKTERA

Do sada nije usvojen međunarodni dokument univerzalnog karaktera posvećen zaštiti dobrobiti i prava životinja, koji bi imao obavezujuću pravnu snagu, odnosno formalno-pravni značaj.³⁷ Takvi akti su još uvek na nivou nacarta odnosno predloga. Međutim, ovi dokumenti svakoga dana stiču sve veću

³⁰ Čl. 21. Disciplinsko-etički pravilnik Veterinarske komore Srbije, usvojen 10. 10. 2007. godine.

³¹ Čl. 15. st. 1. t. 1.

³² Čl. 20.

³³ Čl. 15. st. 1. t. 5.

³⁴ Čl. 18. st. 1.

³⁵ Čl. 15. st. 1. t. 5

³⁶ Čl. 15. st. 1. t. 1.

³⁷ Više o tome: Paunović, M.: *Op. cit.*, 196.

podršku, usled čega raste i njihova moralna težina, te je samo pitanje dana kada će oni biti „ozvaničeni” pod okriljem Ujedinjenih nacija. To su sledeća dva dokumenta: 1) Univerzalna deklaracija o pravima životinja iz 1978. godine sa izmenama i dopunama iz 1989. godine (*Universal Declaration of Animal Rights*)³⁸ i 2) Univerzalna deklaracija o dobrobiti životinja iz 2000. odnosno 2003. godine³⁹, sa poslednjim predlogom za izmene iz 2011. godine⁴⁰ (*The Universal Declaration on Animal Welfare – UDAW*).

U Univerzalnoj deklaraciji o pravima životinja se, pored proklamovanja osnovnih životinjskih prava, izričito navodi da su eksperimenti sa životinjama koji prouzrokuju fizičke i psihičke patnje nepomirljivi sa pravima životinja, bilo da se radi o medicinskoj, naučnoj, komercijalnoj ili nekoj drugoj vrsti eksperimenata. Takođe, Univerzalnom deklaracijom o pravima životinja je propisano da se moraju razvijati i koristiti tehnike zamene za takve eksperimente.⁴¹ Iako eksplicitno ne zahteva obustavljanje vršenja svih eksperimenata na životinjama, navedena odredba ide upravo u tom pravcu, naglašavajući da su oni u suprotnosti sa pravima životinja i insistirajući da se oni u budućnosti zamene alternativnim metodama.

Sa druge strane, Univerzalna deklaracija o dobrobiti životinja se ne zalaže za potpunu obustavu eksperimentisanja na životinjama, već samo nastoji da obezbedi njihovo redukovanje i sprovođenje u skladu sa načelima dobrobiti. Tako je njome predviđeno da se životinje mogu koristiti u cilju naučnih istraživanja i testiranja samo radi dobrobiti čoveka ili životinje da bi se pronašao način lečenja ili sprečavanja specifičnih bolesti ili proizvod koji će umanjiti patnju ili poboljšati zdravlje, ili da bi se procenio rizik opasne supstance kada ne postoje alternative za to.⁴² Takođe, propisano je da broj životinja upotrebljenih za testiranje i istraživanje mora biti minimalan, da njihov bol i stres

³⁸ Universal Declaration of Animal Rights, proclaimed in Paris on 15. October 1978. at the UNESCO headquarters – the text, revised by the International League of Animal Rights in 1989, was submitted to the UNESCO Director General in 1990. and made public that same year, preuzeto sa: http://www.chbr.net/quatroptasecia/e/infos/animal_rights.htm, pristup: 19. 11. 2011. godine.

³⁹ Provisional Draft of Universal Declaration on Animal Welfare (UDAW) 2007 – initial draft text arising from the Manila Conference on animal welfare (2003) and the Costa Rica steering committee meeting (2005) for ministerial conference consideration, preuzeto sa: http://www.wspa.org.uk/Images/Proposed_UDAW_Text%20-%20ENGLISH_tcm9-2544.pdf, pristup: 19. 11. 2011. godine.

⁴⁰ Universal Declaration on Animal Welfare – a new draft agreement (2011) which takes into account feedback from UN Member states, international organizations and non-governmental organizations. preuzeto sa: http://s3.amazonaws.com/media.animalsmatter.org/files/resource_files/original/Latest%20draft%20UDAW%20Text%20-%202011.pdf?1314177486, pristup: 19. 11. 2011. godine.

⁴¹ Čl. 6. Universal Declaration of Animal Rights.

⁴² Čl. 8. tačka a. Universal Declaration on Animal Welfare.

moraju biti smanjeni ili izbegnuti, kao i da im se sve vreme njihovog života moraju obezbediti visoki standardi smeštaja i nege.⁴³

I Univerzalna deklaracija o dobrobiti životinja insistira na zameni eksperimenata na životinjama alternativnim metodama kad god je to moguće, naglašavajući značaj promovisanja takvih metoda.⁴⁴ Konačno, tom Deklaracijom se zabranjuje vršenje eksperimenata na životinjama ukoliko je moguće prikupiti informacije o sličnim naučnim rezultatima bez upotrebe životinja, ako takve informacije već postoje i ako takvi ogleđi nisu od suštinskog značaja za dobrobit čoveka i životinja.⁴⁵

2.2. ZAŠTITA EKSPERIMENTALNIH ŽIVOTINJA U EVROPI

2.2.1. Konvencija Saveta Evrope za zaštitu kičmenjaka koji se koriste za eksperimentalne i druge naučne svrhe

Konvencija namenjena za zaštitu kičmenjaka koji se koriste za eksperimentalne i druge naučne svrhe sačinjena je 18. marta 1986. godine, a dopunjena je Protokolom od 22. juna 1998. godine⁴⁶. Naša zemlja je ratifikovala ovu konvenciju tek 2010. godine.⁴⁷ Njenim odredbama se nastoji postići ravnoteža između čovekove potrebe da koristi životinje radi sticanja određenih naučnih saznanja od opšteg dobra i činjenice da se vršenjem eksperimenata sa životinjama njima evidentno nanose bol, patnja, strah i stres. Ovom konvencijom se kičmenjacima⁴⁸ priznaje ne samo sposobnost patnje, već i sposobnost pamćenja. Kao rezultat priznanja tih sposobnosti kičmenjaka, njome je čoveku nametnuta moralna obaveza da te životinje zaštititi od bola, patnje, stresa ili trajnih povreda i to kroz ograničavanje korišćenja kičmenjaka za ogleđne i druge naučne svrhe i zamenu tih postupaka drugim, alternativnim metodama.⁴⁹

⁴³ Čl. 8. t. b.

⁴⁴ Čl. 8. t. c.

⁴⁵ Čl. 8. t. d.

⁴⁶ European Convention for the Protection of Vertebrate Animals used for Experimental and Other Scientific Purposes, Council of Europe, Strasbourg, 18. 3. 1986, European Treaty Series – No. 123, text amended according to the provisions of the Protocol (European Treaty Series No. 170), as of its entry into force, on 2 December 2005., preuzeto sa: <http://conventions.coe.int/treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=123&CM=0&CL=ENG>, pristup: 14. 9. 2011. godine.

⁴⁷ Zakon o potvrđivanju Evropske konvencije o zaštiti kičmenjaka namenjenih za ogleđne i druge naučne svrhe izmenjene Protokolom o izmeni Evropske konvencije o zaštiti kičmenjaka namenjenih za ogleđne i druge naučne svrhe, *Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori*, br. 1/2010.

⁴⁸ Evropska konvencija za zaštitu kičmenjaka koji se koriste za eksperimentalne i druge naučne svrhe pod pojam životinje podvodi sve kičmenjake, uključujući i slobodno živeće i/ili reproduktivne larvene forme, ali ne i druge fetalne ili embrionalne forme, čl. 1. st. 2. t. a.

⁴⁹ Videti: Preambula, Evropska konvencija za zaštitu kičmenjaka koji se koriste za eksperimentalne i druge naučne svrhe.

U Konvenciji su propisani: ciljevi za koje se eksperimenti sa životinjama mogu sprovoditi⁵⁰, uslovi opšte brige i smeštaja životinja koje se koriste ili koje će se koristiti u takvim procedurama⁵¹, uslovi u pogledu uzgoja, nabavke i evidentiranja takvih životinja, a posebno obeležavanja pasa i mačaka⁵², obaveza izbora procedure koja iziskuje najmanji broj životinja i kojom se uzrokuje najmanji bol, strah, stres ili trajna povreda⁵³, uslovi sprovođenja eksperimenata sa životinjama⁵⁴, njihovo prijavljivanje i obrazloženje nadležnim organima⁵⁵ kao i lica ovlašćena da takve eksperimente vrše⁵⁶. Posebne odredbe odnose se na obrazovanje i obuku lica koja obavljaju eksperimente sa životinjama ili se brinu o njima.⁵⁷ Detaljnije regulisanje smeštaja i brige o životinjama sadržano je u posebnom prilogu – Uputstvu, čiji je cilj da pruži savet o konstrukciji odgovarajućeg smeštaja za životinje. Za razliku od odredbi same Konvencije, odredbe Uputstva nisu obavezujućeg karaktera, već predstavljaju samo preporuke koje treba koristiti prema nahođenju, odnosno standarde, čijem postizanju treba težiti.⁵⁸

Poseban značaj ima insistiranje Konvencije na izbegavanju suvišnog ponavljanja procedura tako što će svaka ugovorna strana, ukoliko je to praktično izvodljivo, priznati rezultate procedura koje su obavljene na teritoriji druge ugovorne strane.⁵⁹ Predviđeno je da ugovorne strane na tom planu pomažu jedna drugoj, prvenstveno pružanjem informacija o svom zakonodavstvu i administrativnoj praksi u vezi sa procedurama koje se sprovode u cilju prijave za registraciju proizvoda, kao i činjenične informacije o eksperimentima sa životinjama koji se sprovode na njihovoj teritoriji.⁶⁰

Svaka ugovorna strana ima obavezu da preduzme neophodne korake u cilju primene Konvencije kao i da obezbedi efikasan sistem kontrole i nadzora, i to najkasnije u roku od pet godina od dana njenog stupanja na snagu kod te ugovorne strane.⁶¹ Konvencijom nije specifikovana pravna priroda mera koje države potpisnice treba da preduzmu kako bi se garantovalo njeno sprovođe-

⁵⁰ Čl. 2.

⁵¹ Čl. 5.

⁵² Videti: čl. 14–17.

⁵³ Čl. 7.

⁵⁴ Čl. 8.

⁵⁵ Čl. 9.

⁵⁶ Čl. 13.

⁵⁷ Čl. 25–26.

⁵⁸ Prilog A, Uputstvo za smeštaj i brigu o životinjama, u vezi sa čl. 5. Konvencije.

⁵⁹ Čl. 29. st. 1.

⁶⁰ Čl. 29. st. 2.

⁶¹ Čl. 3.

nje. To znači da u obzir dolaze kako mere administrativnog, odnosno prekršajnog karaktera, tako i mere krivičnopravne represije kao *ultima ratio*. U prilog tome govori i odredba kojom je naglašeno da zahtevi iz Konvencije predstavljaju minimalne standarde, tako da su ugovorne strane slobodne da usvoje i strožije mere zaštite životinja koje se koriste u eksperimentima ili strožije mere kontrole ili ograničavanja korišćenja životinja u takvim procedurama.⁶²

2.2.2. Zaštita eksperimentalnih životinja u pravu Evropske unije

Veliki broj pravnih akata Evropske unije pokriva oblast zaštite i dobrobiti životinja. Njima se regulišu pitanja od značaja za zaštitu divljih životinja, životinja u zoološkim vrtovima, životinja koje se uzgajaju na farmama, životinja u prevozu, ali i životinja koje se koriste za naučna istraživanja. Istraživanja na životinjama, bilo da se vrše radi razvoja ili proizvodnje novih lekova, za proučavanje uticaja na životnu sredinu ili radi testiranja hemikalija ili novih aditiva za hranu, u svim državama članicama moraju biti sprovedena u skladu sa zakonodavstvom Evropske unije.⁶³

Upotreba životinja u eksperimentalne svrhe široko je zastupljena u zemljama Evropske unije. U prilog tome govore i zvanični statistički podaci prema kojima je, na primer, tokom 2005. godine u Evropskoj uniji za eksperimentalne svrhe upotrebljeno preko 12 miliona životinja, od čega su skoro 78% činili glodari i zečevi, 15% hladnokrvne životinje, 5% ptice, dok su životinje poput konja, magaraca, svinja, koza i ovaca činile samo 1,1%, a neljudski primati samo 0,1% tog broja.⁶⁴ Slični podaci (uz neznatna povećanja) izneti su i u zvaničnom izveštaju o ovoj oblasti za 2008. godinu, iako je broj država članica tada povećan sa dvadeset i jedne na dvadeset i sedam.⁶⁵

Evropska unija ima posebno zakonodavstvo kojim je normirana upotreba životinja za naučne svrhe još od 1986. godine, kada je usvojena Direktiva o

⁶² Čl. 4.

⁶³ Preuzeto sa: http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/home_en.htm, pristup: 17. 11. 2011. godine.

⁶⁴ Report from the Commission to the Council and the European Parliament – Fifth Report on the Statistics on the Number of Animals used for Experimental and other Scientific Purposes in the Member States of the European Union, (SEC (2007)1455), Commission of the European Communities, Brussels, 05.11.2007, COM (2007) 675 final, str. 3–4, preuzeto sa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0675:FIN:EN:PDF>, pristup: 18. 11. 2011. godine.

⁶⁵ Report from the Commission to the Council and the European Parliament – Sixth Report on the Statistics on the Number of Animals used for Experimental and other Scientific Purposes in the Member States of the European Union, (SEC (2010) 1107), European Commission, Brussels, 08. 12. 2010. COM (2010) 511 final/2, str. 3–4., preuzeto sa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0511:REV1:EN:PDF>, pristup: 18. 11. 2011. godine.

proceni zakona, drugih propisa i administrativnih odredbi država članica od značaja za zaštitu životinja koje se koriste za eksperimentalne i druge naučne svrhe⁶⁶. Ova Direktiva izmenjena je najpre 2003. godine⁶⁷, da bi septembra 2010. godine Evropska unija je usvojila Direktivu 2010/63/EU o zaštiti životinja koje se koriste za naučne svrhe⁶⁸, koja predstavlja zamenu za Direktivu iz 1986. godine. Smisao nove direktive jeste da doprinese jačanju zakonodavstva i poboljšanju dobrobiti onih životinja koje će i dalje morati da se koriste za naučne svrhe, kao i da još čvršće utemelji principe upotrebe životinja poznate kao *The Three Rs Principles* (Replace, Reduce and Refine) u zakonodavstvu Evropske Unije.⁶⁹

Evropska unija je kao međunarodna organizacija 1987. godine potpisala⁷⁰ a 1998. godine i ratifikovala⁷¹ spomenutu Evropsku konvenciju za zaštitu kičmenjaka koji se koriste za eksperimentalne i druge naučne svrhe, a potvrdila je i njene naknadne izmene i dopune.⁷² Od pravnih akata Evropske unije

⁶⁶ Council Directive of 24 November 1986 on the approximation of laws, regulations and administrative provisions of the Member States regarding the protection of animals used for experimental and other scientific purposes (86/609/EEC), Official Journal of the European Communities No L 358/1, preuzeto sa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31986L0609:en:HTML>, pristup: 17. 11. 2011. godine.

⁶⁷ Directive 2003/65/EEC of the European Parliament and of the Council of 22 July 2003, amending Council Directive 86/609/EEC on the approximation of laws, regulations and administrative provisions of the Member States regarding the protection of animals used for experimental and other scientific purposes, Official Journal of the European Union, No L 230/32, preuzeto sa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:230:0032:0033:EN:PDF> pristup: 18. 11. 2011. godine.

⁶⁸ Directive 2010/63/EU of the European and of the Council of 22 September 2010. on the protection of animals used for scientific purposes, Official Journal of the European Union, No L 276/33, preuzeto sa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:276:0033:0079:En:PDF>, pristup: 18. 11. 2011. godine.

⁶⁹ Preuzeto sa: http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/home_en.htm, pristup: 17. 11. 2011. godine.

⁷⁰ Spisak država i međunarodnih organizacija koje su potpisale i ratifikovale Evropsku konvenciju za zaštitu kičmenjaka koji se koriste za eksperimentalne i druge naučne svrhe dostupan je na sledećoj internet prezentaciji: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=123&CM=1&DF=&CL=ENG>, pristup 18. 11. 2011.

⁷¹ Council Decision 1999/575/EC of 23. March 1998. concerning the conclusion by the Community of the European Convention for the protection of vertebrate animals used for experimental and other scientific purposes Official Journal L 222 , 24/08/1999 P. 0029 – 0030, preuzeto sa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999D0575:EN:HTML>, pristup: 17. 11. 2011. godine.

⁷² Council Decision 2003/584/EC of 22 July 2003 concerning the conclusion of the Protocol of Amendment to the European Convention for the protection of vertebrate animals used for experimental and other scientific purposes Official Journal L 198, 06/08/2003 P. 0010 – 0012, preuzeto sa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003D0584:EN:HTML>, pristup: 17. 11. 2011. godine.

posvećenih ovoj problematici važne su i Preporuke državama članicama, koje sadrže smernice (uputstva) za smeštaj i staranje o životinjama namenjenim za eksperimentalne i druge naučne svrhe iz 2007. godine⁷³.

3. ZAŠTITA EKSPERIMENTALNIH ŽIVOTINJA U POZITIVNOM PRAVU REPUBLIKE SRBIJE

3.1. PREKRŠAJNOPRAVNA ZAŠTITA – ZAKON O DOBROBITI ŽIVOTINJA I ZAKON O VETERINARSTVU

Svoj prvi Zakon o dobrobiti životinja naša zemlja je usvojila tek 2009. godine. Zakonom o dobrobiti životinja uređen je niz pitanja od značaja za očuvanje i unapređenje dobrobiti životinja u raznim situacijama, uključujući i sprovođenje ogleada na životinjama,⁷⁴ odnosno korišćenje životinja u ogleadne ili druge naučne svrhe koje može prouzrokovati povrede, bol, patnju, strah i stres životinji, narušiti zdravstveno stanje i izazvati trajno ili privremeno narušavanje fizičke, psihičke, odnosno genetičke celovitosti životinja, kao i smrt životinje.⁷⁵ U tom smislu, Zakonom o dobrobiti propisani su uslovi (u pogledu svrhe ogleada, mesta odnosno prostora i načina vršenja ogleada, ovlašćenih lica za vršenje ogleada kao i samih životinja – predmeta ispitivanja) koji moraju biti ispunjeni kako bi se vršenje ogleada na životinjama smatralo zakonitim. Inače, Zakon pod pojam ogleadnih životinja podvodi sve žive kičmenjake i beskičmenjake, kao i njihove razvojne oblike koji su namenjeni za sprovođenje ogleada⁷⁶.

Zakon o veterinarstvu propisuje da naučnoistraživačke eksperimente na životinjama mogu da izvode samo stručna lica u veterinarskim, medicinskim, farmaceutskim i drugim naučnim ustanovama, kao i da tokom eksperimenata životinje ne smeju biti izložene lošem postupanju ili patnji.⁷⁷ Zakonom o dobrobiti životinja detaljno je propisano da oglede na životinjama mogu obavljati samo ona pravna i fizička lica koja su upisana u Registar za oglede na životinjama, koji vodi nadležno Ministarstvo i koja ispunjavaju uslove u pogledu objekata, opreme i obučenosti o dobrobiti ogleadnih životinja. Radi evidentira-

⁷³ Commission Recommendation of 18 June 2007 on guidelines for the accommodation and care of animals used for experimental and other scientific purposes (notified under document number C(2007) 2525) 2007/526 EC, Official Journal of the European Union, No L 197/1, preuzeto sa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:197:0001:0089:EN:PDF>, pristup: 18. 11. 2011. godine.

⁷⁴ Videti: čl. 1. Zakon o dobrobiti životinja, *Službeni glasnik RS*, br. 41/2009.

⁷⁵ Čl. 5. st. 1. t. 31.

⁷⁶ Čl. 5. st. 1. t. 30.

⁷⁷ Čl. 138. st. 5. Zakon o veterinarstvu, *Službeni glasnik RS*, br. 91/2005 i 30/2010.

nja oglednih životinja u navedeni registar se upisuju i ona pravna i fizička lica, odnosno preduzetnici, koji se bave držanjem, reprodukcijom i prometom oglednih životinja.⁷⁸ Zakonom je predviđeno da bliže uslove u pogledu objekata i opreme, program obuke o dobrobiti oglednih životinja, kao i bližu sadržinu i način vođenja Registra za ogledne na životinjama propisuje nadležni ministar.⁷⁹

Samo upisivanje u navedeni registar nije dovoljno za sprovođenje ogleda na životinjama. Naime, lica upisana u Registar mogu vršiti takve ogledne samo ukoliko poseduju rešenje o odobrenju sprovođenja ogleda na životinjama. To rešenje donosi ministar, na osnovu stručnog mišljenja Etičke komisije za zaštitu dobrobiti oglednih životinja, a po prethodno podnetom zahtevu navedenih lica.⁸⁰ Sadržina zahteva takođe je propisana Zakonom i uključuje: 1) opis polja istraživačkog rada koji je napisan na jasan i nedvosmilan način, kako bi se razumeo cilj istraživanja; 2) prednosti i značaj sprovođenja ogleda, potencijalne opasnosti i neprijatnosti za ogledne životinje, kao i kategoriju težine, odnosno invazivnosti ogleda; 3) detaljan opis materijala i metod rada; 4) dokaze o postojanju alternativnih metoda sprovođenja ogleda i razloge zbog kojih se oni ne sprovedu; 5) ukupan broj i vrstu životinja po fazama ogleda; 6) vrste i doze anestetika i analgetika koji će se upotrebljavati; 7) opis očekivane reakcije životinja; 8) opis mogućih negativnih uticaja ogleda na životinje, težine i dužine trajanja takvih uticaja, metode koje će se preduzeti da bi se takvi negativni uticaji ublažili ili izbegli; 9) način lišavanja oglednih životinja života, ako se vrši u toku ili na kraju ogleda; 10) ime lica koje je zaduženo za zaštitu dobrobiti oglednih životinja i njegovu stručnu osposobljenost⁸¹ i 11) imena lica koja će učestvovati u sprovođenju hirurške intervencije na životinjama tokom ogleda.⁸²

Izuzetno, za izvođenje specifičnih i invazivnih ogleda na životinjama⁸³, rešenje o odobrenju sprovođenja ogleda na životinjama izdaje se na osnovu mišljenja Etičkog saveta za dobrobit oglednih životinja.⁸⁴

Ogled se može sprovoditi samo na životinjama koje su u vlasništvu, odnosno posedu pravnih ili fizičkih lica koja su upisana u registar i koja poseduju odgovarajuće rešenje, a izuzetno i na divljim životinjama radi očuvanja životinjske vrste.⁸⁵ Inače, navedena pravna i fizička lica su dužna da se brinu o oglednim životinjama sa pažnjom dobrog domaćina, kao i da odrede stručno lice za zaštitu dobrobiti oglednih životinja koje mora imati završene

⁷⁸ Čl. 33. Zakon o dobrobiti životinja, *Službeni glasnik RS*, br. 41/2009.

⁷⁹ Čl. 33.

⁸⁰ Član 34. st. 1. i 2.

⁸¹ Čl. 34. st. 3.

⁸² Čl. 34. st. 3. u vezi sa čl. 36. st. 2.

⁸³ Listu specifičnih i invazivnih ogleda određuje nadležni ministar.

⁸⁴ Čl. 34. st. 4.

⁸⁵ Čl. 37.

diplomske akademske studije – master u oblasti veterinarskih nauka (doktor veterinarske medicine), odnosno završene osnovne studije u trajanju od najmanje pet godina u oblasti veterinarskih nauka i koje je obučeno za dobrobit oglednih životinja.⁸⁶ Ona su dužna i da vode evidenciju o držanju, reprodukciji, prometu, odnosno sprovođenju oglada na životinjama, koja sadrži podatke o broju, vrsti životinja, svrsi sprovođenja oglada i klasifikaciji težine, odnosno invazivnosti oglada.⁸⁷

Ogled na životinjama mora se sprovoditi na životinjama koje najviše odgovaraju cilju oglada, kao i na najmanjem broju životinja potrebnom za postizanje tog cilja.⁸⁸ Prilikom sprovođenja oglada na životinjama mora se koristiti metod kojim se životinjama nanosi najmanje bola, patnje, straha i stresa.⁸⁹ U skladu sa tim, propisano je da se ogled na životinjama mora sprovoditi primenom opšte ili lokalne anestezije i drugih stručnih metoda koje isključuju bol, patnju, strah i stres, osim u slučaju kada se njihovom primenom nanosi veća šteta, odnosno ugrožava zdravlje oglednoj životinji ili se ne postiže cilj oglada.⁹⁰ Životinjama se mora obezbediti odgovarajući smeštaj, briga i nega pre, u toku i posle sprovođenja oglada.⁹¹

Zakon o dobrobiti životinja sadrži nekoliko odredbi koje imaju za cilj da se što više suzi krug situacija u kojima se mogu vršiti eksperimenti na životinjama. Pre svega, on nameće ograničenja u pogledu svrhe oglada odnosno ciljeva koji se njihovim sprovođenjem žele ostvariti. Naime, ogled na životinjama može se sprovoditi samo radi ostvarivanja nekog od sledećih taksativno nabrojanih ciljeva: 1) prevencije bolesti, lošeg zdravlja ili drugih anomalija ili njihovih posledica po čoveka, životinje i biljke; 2) ispitivanja kvaliteta, efikasnosti i neškodljivosti lekova, supstanci ili proizvoda; 3) dijagnostikovanja i lečenja bolesti, odnosno drugih anomalija i njihovih posledica po čoveka, životinje i biljke; 4) otkrivanja, ocene, kontrole ili promene fiziološkog stanja čoveka, životinje i biljke; 5) zaštite životne sredine; 6) naučnih istraživanja; 7) obrazovanja i stručnog osposobljavanja; 8) sudsko-medicinskih ispitivanja.⁹²

Kada je u pitanju vršenje oglada u obrazovne svrhe, Zakonom je propisano da se oni mogu sprovoditi samo ako ne prouzrokuju bol, patnju, strah, stres, povredu ili smrt životinja.⁹³ Inače, u osnovnim i srednjim školama je na živim životinjama dozvoljeno samo obavljanje vežbi opservativnog karakte-

⁸⁶ Čl. 35.

⁸⁷ Čl. 43.

⁸⁸ Čl. 41. st. 2.

⁸⁹ Čl. 41. st. 3.

⁹⁰ Čl. 39.

⁹¹ Čl. 40.

⁹² Čl. 38.

⁹³ Čl. 44. st. 1.

ra⁹⁴, dok je u visokoškolskim ustanovama na osnovnim studijama dozvoljeno obavljati vežbe kojima se ne narušava život i dobrobit, odnosno fizička, psihička i genetička celovitost životinja.⁹⁵

Osim toga, u Zakonu o dobrobiti životinja izričito su nabrojani oni slučajevi u kojima se ogled na životinjama ne sme sprovesti. Tu spadaju: 1) ispitivanje oružja, ratne opreme, kao i uticaja radijacije; 2) ispitivanje kozmetičkih preparata i supstanci koje ulaze u njihov sastav, hemijskih sredstava za pranje i dezinfekciju predmeta opšte upotrebe, duvanskih i alkoholnih proizvoda, odnosno sredstava za povećanje mišićne snage i drugih sličnih sredstava; 3) ogledi koji se sprovode bez anestezije, suprotno odredbama tog zakona; 4) vršenje ogleada na napuštenim životinjama, odnosno životinjama iz prihvatilišta i 5) prikazivanje bioloških i medicinskih pravila ili činjenica koje su već naučno potvrđene.⁹⁶ Takođe, naglašeno je da se ogled na životinjama ne može sprovesti ako postoji alternativni metod za sprovođenje ogleada kojim se postiže isti cilj.⁹⁷ Još jednu „branu” za nehumano tretiranje eksperimentalnih životinja predstavlja odredba kojom je propisano da se publikovanje naučnih radova ne može vršiti u slučaju kada je ogled na životinjama sproveden suprotno odredbama Zakona o dobrobiti životinja.⁹⁸

Radi zaštite dobrobiti eksperimentalnih životinja i obezbeđenja određenog stepena nadzora i kontrole vršenja ogleada na životinjama, Zakon o dobrobiti životinja predviđa formiranje dva ekspertska tela: 1) Etičke komisije za zaštitu dobrobiti oglednih životinja i 2) Etičkog saveta za dobrobit oglednih životinja, pri čemu član Etičkog saveta ne može istovremeno biti i član Etičke komisije.⁹⁹

Naučnoistraživačke organizacije i druga pravna lica koja sprovode oglede na životinjama dužne su da, u okviru svoje organizacije ili zajedno sa drugim naučnoistraživačkim organizacijama, odnosno pravnim licima koja sprovode oglede na životinjama, obrazuju posebnu etičku komisiju za zaštitu dobrobiti oglednih životinja. Etička komisija sastoji se od veterinara hirurga, veterinara sa iskustvom u uzgoju oglednih životinja, stručnjaka sa iskustvom primene statistike u istraživanjima, predstavnika udruženja, odnosno organizacija čiji ciljevi su usmereni na zaštitu dobrobiti životinja, kao i istraživača iz srodnih naučnih oblasti. Najmanje trećina članova Etičke komisije moraju biti lica koja nisu zaposleni u naučnoistraživačkoj organizaciji, odnosno drugom

⁹⁴ Čl. 44. st. 2.

⁹⁵ Čl. 44. st. 3.

⁹⁶ Čl. 42.

⁹⁷ Čl. 41. st. 1.

⁹⁸ Čl. 45.

⁹⁹ Čl. 49.

pravnom licu koje sprovodi ogledne na životinjama.¹⁰⁰ Etička komisija obavlja sledeće poslove: 1) utvrđuje način sprovođenja ogleda na životinjama, u skladu sa Zakonom o dobrobiti životinja; 2) obavlja stručnu kontrolu nad sprovođenjem ogleda na životinjama; 3) organizuje obuku lica koja sprovode ogledne na životinjama; 4) daje stručna mišljenja ministru o etičkoj i naučnoj opravdanosti sprovođenja ogleda i 5) podnosi redovne godišnje izveštaje ministru.¹⁰¹ Etička komisija dužna je da bez odlaganja prekine sprovođenje ogleda ako se u toku sprovođenja ogleda na životinjama postupa suprotno odredbama Zakona o dobrobiti životinja i da o tome obavesti Ministarstvo.¹⁰²

Etički savet za dobrobit oglednih životinja ima sledeća zaduženja: 1) daje savete iz etike i dobrobiti životinja prilikom sprovođenja ogleda i genetskih modifikacija i manipulacija životinja; 2) daje stručna mišljenja o etičkoj i naučnoj opravdanosti obavljanja ogleda, kao i prekida ogleda na životinjama; 3) daje savete radi usaglašavanja rada etičkih komisija za zaštitu dobrobiti oglednih životinja; 4) daje stručna mišljenja o izvođenju specifičnih i invazivnih ogleda; 5) učestvuje u razvoju i promovisanju alternativnih metoda obavljanja ogleda; 6) podnosi izveštaj o svom radu i stanju dobrobiti oglednih životinja ministru jednom godišnje i 7) obavlja druge poslove u skladu sa zakonom.¹⁰³

Zakonom o dobrobiti životinja predviđeno je koja postupanja sa eksperimentalnim životinjama predstavljaju prekršaj, za koji se može izreći novčana kazna i to: pravnom licu, odgovornom licu u pravnom licu i fizičkom licu. Prekršajem se smatra: 1) sprovođenje ogleda na životinjama bez posedovanja rešenja o odobrenju sprovođenja ogleda na životinjama¹⁰⁴; 2) propuštanje da se odredi stručno lice za zaštitu dobrobiti životinja¹⁰⁵; 3) sprovođenje ogleda na životinjama bez stručnog lica obučenog za dobrobit životinja¹⁰⁶; 4) sprovođenje ogleda na životinjama koje nisu u vlasništvu, odnosno posedu lica registrovanih za držanje, reprodukciju i promet oglednih životinja¹⁰⁷; 5) sprovođenje ogleda na životinjama u nedozvoljene svrhe¹⁰⁸; sprovođenje ogleda na životinjama suprotno odredbama koje se odnose na očuvanje njihove dobrobiti¹⁰⁹; 6) propuštanje da se vodi i čuva evidencija o držanju, reprodukciji, prometu

¹⁰⁰ Čl. 51.

¹⁰¹ Čl. 52. st. 1.

¹⁰² Čl. 52. st. 2.

¹⁰³ Čl. 50.

¹⁰⁴ Čl. 82. st. 1. t. 59.

¹⁰⁵ Čl. 82. st. 1. t. 60.

¹⁰⁶ Čl. 82. st. 1. t. 61.

¹⁰⁷ Čl. 82. st. 1. t. 62.

¹⁰⁸ Čl. 82. st. 1. t. 63.

¹⁰⁹ Čl. 82. st. 1. t. 64. u vezi sa čl. 39–42.

i sprovođenju oglada na životinjama¹¹⁰; 7) sprovođenje oglada u obrazovne svrhe suprotno zakonskim uslovima¹¹¹; 8) publikovanje naučnih radova, ako je ogleđ na životinjama sproveden suprotno odredbama Zakona o dođrobiti životinja¹¹² i 9) sprovođenje genetske modifikacije i manipulacije u ogleđima na životinjama suprotno svrsi za koju je odobreno sprovođenje oglada¹¹³. Pravnom licu se za ove prekršaje može izreći novčana kazna u rasponu od 100.000 do 1.000.000 dinara¹¹⁴, odgovornom licu u pravnom licu novčana kazna od 10.000 do 50.000 dinara¹¹⁵, a fizičkom licu novčana kazna u iznosu od 5.000 do 50.000 dinara¹¹⁶.

Značajnu ulogu u prevenciji, ali i otkrivanju, prijavljivanju, dokazivanju pa i sankcionisanju lica koja vrše oglede na životinjama protivno važećim zakonskim odredbama ima veterinarski inspektor. On, između ostalog, ima pravo i dužnost da nadzire i proverava: sprovođenje oglada na životinjama, kao i uopšte, način postupanja sa njima, uslove njihovog držanja, ispunjenost uslova u pogledu obučenosti za dođrobit životinja, posedovanje potrebne dokumentacije i vođenje potrebne evidencije u skladu sa Zakonom o dođrobiti životinja.¹¹⁷ Posebno je važno što veterinarski inspektor može odrediti: 1) prekid odnosno zabranu sprovođenja oglada na životinjama, ako se sprovodi suprotno zakonskim odredbama, odnosno ako nedostaci u vezi sa sprovođenjem oglada nisu otklonjeni u propisanom roku; 2) prekid ili zabranu sprovođenja oglada na životinjama ukoliko se sprovode bez rešenja o odobrenju sprovođenja oglada na životinjama i 3) privremenu ili trajnu zabranu sprovođenja oglada na životinjama u slučaju da se ogleđ na životinjama ne vrše u skladu sa Zakonom o dođrobiti životinja.¹¹⁸

3.2. KRIVIČNOPRAVNA ZAŠTITA – KRIVIČNO DELO UBIJANJA I ZLOSTAVLJANJA ŽIVOTINJA

Krivično delo ubijanja i mučenja (sada: zlostavljanja) životinja prvi put je uvedeno u naše krivično zakonodavstvo 1. januara 2006. godine, kada je stupio na snagu važeći Krivični zakonik Republike Srbije. Ovo krivično delo

¹¹⁰ Čl. 82. st. 1. t. 65.

¹¹¹ Čl. 82. st. 1. t. 66. u vezi sa čl. 44.

¹¹² Čl. 82. st. 1. t. 67. u vezi sa čl. 45.

¹¹³ Čl. 82. st. 1. t. 68. u vezi sa čl. 46.

¹¹⁴ Čl. 82. st. 1.

¹¹⁵ Čl. 82. st. 2.

¹¹⁶ Čl. 85. st. 1.

¹¹⁷ Čl. 78.

¹¹⁸ Čl. 79. st. 1. t. 6, 7. i 8.

sistematizovano je u okviru XXIV poglavlja Krivičnog zakonika, posvećenog krivičnim delima protiv životne sredine. Ono ima jedan osnovni i dva teža oblika. Osnovni oblik krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja čini lice koje kršeći propise ubije, povredi, muči ili na drugi način zlostavlja životinju. Učiniocu osnovnog oblika ovog krivičnog dela može se izreći novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine.¹¹⁹

Drugi teži oblik ovog krivičnog dela postojaće ukoliko je usled izvršenja osnovnog oblika došlo do ubijanja, mučenja ili povređivanja većeg broja životinja, ili je delo učinjeno u odnosu na životinju koja pripada posebno zaštićenim životinjskim vrstama i za njega se učinilac može kazniti novčanom kaznom ili kaznom zatvora u trajanju do tri godine.¹²⁰ Drugi teži oblik krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja uveden je nakon izmena i dopuna Krivičnog zakonika koje su usledile 2009. godine. Čini ga lice koje iz koristoljublja organizuje, finansira ili je domaćin borbe između životinja iste ili različite vrste ili koje organizuje ili učestvuje u kladenju na ovakvim borbama. Ovaj oblik je zaprećen kumulativno – kaznom zatvora od tri meseca do tri godine i novčanom kaznom.¹²¹ Razumljivo je da su za problematiku vršenja oglada na životinjama relevantni samo osnovni i prvi teži oblik krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja.

Iz poglavlja Krivičnog zakonika u okviru kojeg je krivično delo ubijanja i zlostavljanja životinja sistematizovano proizlazi da je njegov objekt zaštite životna sredina kao skup prirodnih i stvorenih vrednosti čiji kompleksni međusobni odnosi čine okruženje odnosno prostor i uslove za život ljudi¹²², a da se životinje njime štite samo kao integralni deo životne sredine, u smislu životinjskog sveta ili faune. Objekt radnje ovog krivičnog dela je životinja, pri čemu Krivični zakonik ne određuje precizno šta se pod tim pojmom podrazumeva. Budući da se u većini razvijenih pravnih sistema od ubijanja i zlostavljanja i, uopšte ljudske okrutnosti, štite uglavnom kičmenjaci, kao životinje za koje je nesporno naučno dokazano da su sposobne da oseću bol, patnju strah i stres, a među njima pre svega najviše vrste u evolucionom razvoju životinja¹²³, takvo stanovište bi važno i u našem pravu.

Osoben položaj eksperimentalnih životinja nameće pitanje da li se krivičnopravna zaštita od ubijanja i zlostavljanja odnosi i na njih? Naime, Krivični zakonik ne postavlja nikakva izričita ograničenja u pogledu životinjske vrste koja može biti objekt radnje ovog krivičnog dela. Prihvatanje krajnje

¹¹⁹ Čl. 269. st. 1. Krivični zakonik, *Službeni glasnik RS*, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009 i 111/2009.

¹²⁰ Čl. 269. st. 2.

¹²¹ Čl. 269. st. 3.

¹²² Čl. 3. Zakon o zaštiti životne sredine, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 135/2004.

¹²³ Paunović, M.: *Op. cit.*, 94.

retrogradnih i antropocentričnih stanovišta pojedinih autora da od ubijanja i zlostavljanja treba štititi samo one životinje čije patnje izazivaju sažaljenje kod većine ljudi¹²⁴, poput pasa i mačaka, dovelo bi do toga da krivičnopravna zaštita bude uskraćena mnoštvu drugih kičmenjaka koji se koriste u eksperimentalne svrhe. Takvo rezonovanje bi praktično „legalizovalo” ubijanje i zlostavljanje niza životinjskih vrsta, bilo u naučnim eksperimentima bilo pod nekim drugim okolnostima, i zbog toga se ne može prihvatiti. Međutim, čak i kada bismo (hipotetički) zauzeli stanovište da krivičnopravno treba sankcionisati samo ubijanje i zlostavljanje pasa i mačaka i drugih životinja čije patnje pobuđuju empatiju kod većine ljudi, i dalje bi ostalo otvoreno pitanje da li se pod time podrazumeva i njihovo ubijanje i zlostavljanje prilikom vršenja naučnih eksperimenata.

Krivično delo ubijanja i zlostavljanja životinja će postojati samo pod uslovom da su radnje (činjenja ili nečinjenja) koje se mogu podvesti pod ubijanje i zlostavljanje preduzete protivno važećim propisima. To znači da krivičnog dela neće biti ukoliko je ubijanje životinje ili nanošenje životinji bola, patnje, straha ili stresa učinjeno u skladu sa važećim pravnim aktima zakonskog i podzakonskog karaktera. Tako se, na primer, klanje životinja koje, van svake sumnje predstavlja njihovo mučenje i, na kraju, ubijanje, neće smatrati krivičnim delom pod uslovom da je sprovedeno u skladu sa uslovima propisanim Zakonom o veterinarstvu¹²⁵ i Zakonom o dobrobiti životinja¹²⁶. Isto bi trebalo primeniti i na vršenje eksperimenata na životinjama. Dakle, ukoliko je eksperiment sproveden na životinji u skladu sa kriterijumima propisanim Zakonom o dobrobiti životinja, neće biti ostvareni elementi bića ovog krivičnog dela. Sa druge strane, ako je prilikom ogleda životinja sa umišljajem ubijena ili zlostavljana, a da pri tome nisu ispoštovani svi propisani standardi u pogledu vršenja eksperimenata na životinjama, odnosno, ako je takav ogled umišljajno vršen protivno relevantnim propisima, postojaće krivično delo ubijanja i zlostavljanja životinja.

ZAKLJUČAK

Među naučnicima, aktivistima, predstavnicima medija, etičarima i pravniciima još uvek se vode beskrajne debate uz iznošenje brojnih argumenata *pro et contra* vršenja eksperimenata na životinjama. Priklanjanje jednoj ili drugoj strani prvenstveno će zavisiti od toga da li pojedinac zastupa specizam, kao

¹²⁴ Stojanović, Z.: *Komentar krivičnog zakonika*, Javno preduzeće „Službeni glasnik”, Beograd, 2006, 613–614.

¹²⁵ Videti: čl. 101–103. Zakon o veterinarstvu, *Službeni glasnik RS*, br. 91/2005 i 30/2010.

¹²⁶ Videti: čl. 28–2. Zakon o dobrobiti životinja, *Službeni glasnik RS*, br. 41/2009.

svojevrstnu predrasudu u korist interesa članova jedne vrste a protiv interesa članova drugih vrsta¹²⁷, ili načelo jednakosti vrsta, ako ne u potpunosti, onda barem s obzirom na njihovu sposobnost patnje. U tom smislu se može reći da upotreba životinja u eksperimentalne svrhe verovatno predstavlja domen u kome se specizam može najjasnije sagledati.¹²⁸

Dakle, tretman laboratorijskih životinja nije ništa drugo do odraz moralnog stanovišta koje zauzimamo u odnosu na vrste različite od naše sopstvene. Preciznije, način na koji se sprovodi istraživanje na životinjama zavisi od moralne ravnoteže koju uspostavljamo između interesa laboratorijskih životinja sa jedne i onih ljudi i životinja koji imaju koristi od istraživanja na laboratorijskim životinjama, sa druge strane. Ukoliko se prihvati da interesi životinja na kojima se sprovode eksperimenti nose dovoljnu moralnu težinu, ograničavanje takvih istraživanja radi zaštite njihovih interesa čini se sasvim opravdanim.¹²⁹

Iako se u savremenom društvu insistira na redukovanju broja eksperimenata koji se vrše na živim životinjama kao i na humanizaciji i pravnom normiranju uslova pod kojima se takvi postupci obavljaju, realnost je da se ogledi na životinjama i dalje vrše i da milioni jedinki različitih vrsta usled toga i dalje trpe bol, patnju, stah, stres i nelagodnost. Nauka još uvek nije napredovala do te mere da bi omogućila da takvi eksperimenti budu u potpunosti zamenjeni alternativnim metodama, te će oni i u budućnosti po svoj prilici postojati kao „nužno zlo”. Do tada, patnje eksperimentalnih životinja mogu biti koliko-toliko ublažene tako što će se poštovati pravila i propisi kojima su proklamovana osnovna načela njihove dobrobiti. Poznavanje tih propisa od suštinskog je značaja ne samo za očuvanje dobrobiti oglednih životinja, već i kao parametar za razlikovanje onih ponašanja prema njima koja su legalna i dozvoljena od onih koja to nisu i koja se mogu okarakterisati kao neetička, protivpravna i, u krajnjoj liniji, kriminalna.

Uprkos tome što je dozvoljeno da te životinje pate i umiru „za dobrobit nauke”, to ne znači da je protivpravnost njihovog mučenja automatski isključena u svakom slučaju. Kao što je istaknuto, eksperimenti na životinjama sprovedeni protivno uslovima propisanim u Zakonu o dobrobiti životinja povlače ze sobom prekršajnopravnu odgovornost učinioca. Takođe, umišljajnim ubijanjem i zlostavljanjem eksperimentalnih životinja protivno relevantnim propisima mogla bi se ostvariti i obeležja bića istoimenog krivičnog dela. Uz to, neetičko postupanje veterinara prema eksperimentalnim životinjama u smislu kršenja zahteva njihove dobrobiti imalo bi za posledicu njegovu odgovornost prema Disciplinsko-etičkom pravilniku Veterinarske komore Srbije.

¹²⁷ Paunović, M.: *Op. cit.*, 51.

¹²⁸ Singer, P.: *Op. cit.*, 65.

¹²⁹ Dresser, R.: *Op. cit.*, 1148.

Ključnu ulogu u otkrivanju, prijavljivanju, dokazivanju ali i sprečavanju i suzbijanju nezakonitog i neetičkog vršenja eksperimenata na životinjama imaju veterinarski inspektori, budući da je njima povereno vršenje nadzora nad ovakvim postupcima. Posebno je važno njihovo ovlašćenje da naredi obustavu sprovođenja eksperimenta u kome je uočena neka nepravilnost. Međutim, za prevenciju i redukovanje nezakonitih i neetičkih eksperimenata važno je i upoznavanje kako laičke tako i stručne javnosti sa patnjama eksperimentalnih životinja, ukazivanje na činjenicu da ogledi na živim životinjama u savremenim uslovima postaju sve manje stvar potrebe, a sve više stvar izbora naučnika odnosno institucije. Takođe, veliki značaj u tom smislu ima i intenzivnije razvijanje, promovisanje i praktikovanje alternativnih metoda.

Redukovanju navedenih ogleda svakako doprinosi i promovisanje proizvoda koji nisu testirani na životinjama i javno objavljivanje podataka o tome koje kompanije, prvenstveno iz sveta kozmetičke industrije, takve testove i dalje vrše. Na primer, na internet prezentaciji udruženja za zaštitu životinja PETA (People for the Ethical Treatment of Animals) postoji baza podataka, kako o onim kompanijama čiji proizvodi nisu testirani na životinjama, tako i o onim koje svoje proizvode i dalje testiraju na životinjama.¹³⁰

Na kraju, trebalo bi ukazati i na činjenicu da su opisane disciplinske mere koje Disciplinsko-etički pravilnik Veterinarske komore Srbije predviđa za kršenje načela dobrobiti životinja izuzetno blage, te da postoji osnov za predlaganje njihovog pooštavanja. Propisivanje i dosledno izricanje i sprovođenje takvih mera prema onim veterinarima koji neetički postupaju prema oglednim životinjama, moglo bi u znatnoj meri redukovati tu negativnu pojavu, naročito ako se ima u vidu da sankcije u formi moralne osude od strane kolega ili zabrane obavljanja delatnosti ponekad mogu snažnije da pogode prestupnika i od novčane kazne i od uslovno ili bezuslovno izrečene kazne zatvora.

LITERATURA

- Dresser, R.: *Research on Animals: values, politics and regulatory reform*, Southern California Law Review, Vol. 58, 1985. godine (HeinOnline – 58 S. Cal. L. Rev. 1147 1985), preuzeto sa: www.heinonline.org, pristup: 19. 9. 2011. godine.
- Paunović, M.: *Prava životinja – savremeni međunarodni standardi*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i „Đuro Salaj” AD, Beograd, 2004.
- Singer, P.: *Praktična etika*, Signature, Beograd, 2000.

¹³⁰ Više o tome videti na: <http://www.peta.org/living/beauty-and-personal-care/companies/default.aspx>, pristup: 21. 11. 2011. godine.

- Stewart Leavitt, E., Halverson, D.: *The Evolution of Anti – Cruelty Laws in the United States, in: Animals and their Legal Rights – A Survey of American Laws from 1641 to 1990*, Animal Welfare Institute, USA, 1990.
- Stojanović, Z.: *Komentar krivičnog zakonika*, Javno preduzeće „Službeni glasnik”, Beograd, 2006.
- Vučinić, M.: *Osnovni principi zaštite dobrobiti ogleđnih životinja*, Veterinarski glasnik, br. 3–4, Beograd, 2007.

IZVORI

- Commission Recommendation of 18. June 2007. on guidelines for the accommodation and care of animals used for experimental and other scientific purposes (notified under document number C(2007) 2525) 2007/526 EC, Official Journal of the European Union, No L 197/1, preuzeto sa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:197:0001:0089:EN:PDF>, pristup: 18. 11. 2011. godine.
- Council Directive of 24. November 1986. on the approximation of laws, regulations and administrative provisions of the Member States regarding the protection of animals used for experimental and other scientific purposes (86/609/EEC), Official Journal of the European Communities No L 358/1, preuzeto sa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31986L0609:en:HTML>, pristup: 17. 11. 2011. godine.
- Council Decision 1999/575/EC of 23. March 1998. concerning the conclusion by the Community of the European Convention for the protection of vertebrate animals used for experimental and other scientific purposes Official Journal L 222, 24/08/1999 P. 0029 – 0030, preuzeto sa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999D0575:EN:HTML>, pristup: 17. 11. 2011. godine.
- Council Decision 2003/584/EC of 22. July 2003. concerning the conclusion of the Protocol of Amendment to the European Convention for the protection of vertebrate animals used for experimental and other scientific purposes Official Journal L 198 , 06/08/2003 P. 0010 – 0012, preuzeto sa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003D0584:EN:HTML>, pristup: 17. 11. 2011. godine.
- Cruelty to Animals (Anti-Vivisection Act) of 1876 [39 & 40 V. 4, c. 77] An Act to Amend the Law Relating to Cruelty to Animals [1876-Aug-15] ”An Act to Amend the Law Relating to Cruelty to Animals,” Public General Statutes passed in the Thirty-Ninth & Fortieth Years of the Reign of Her Majesty Queen Victoria, 1876 preuzeto sa: <http://www.animalrightshistory.org/animal-rights-law/victorian-legislation/1876-uk-act-vivisection.htm>, pristup: 19. 11. 2011. godine.
- Directive 2003/65/EEC of the European Parliament and of the Council of 22. July 2003, amending Council Directive 86/609/EEC on the approximation of laws, regulations and administrative provisions of the Member States regarding the protection of animals used for experimental and other scientific purposes, Official Journal of the European Union, No L 230/32, preuzeto sa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:230:0032:0033:EN:PDF>, pristup: 18. 11. 2011. godine.

- Directive 2010/63/EU of the European and of the Council of 22. September 2010. on the protection of animals used for scientific purposes, Official Journal of the European Union, No L 276/33, preuzeto sa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:276:0033:0079:En:PDF>, pristup: 18. 11. 2011. godine.
- Disciplinsko etički pravilnik Veterinarske komore Srbije, usvojen 10. 10. 2077. godine, preuzeto sa: <http://www.vetks.org.rs/documents/normativna/disc-eticki%20prav.pdf>, pristup 30. 8. 2011. godine.
- European Convention for the Protection of Vertebrate Animals used for Experimental and Other Scientific Purposes, Council of Europe, Strasbourg, 18. 03. 1986., European Treaty Series – No. 123, text amended according to the provisions of the Protocol (European Treaty Series No. 170), as of its entry into force, on 2 December 2005, preuzeto sa: <http://conventions.coe.int/treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=123&CM=0&CL=ENG>, pristup: 14. 9. 2011. godine.
- European Convention for the Protection of Vertebrate Animals used for Experimental and Other Scientific Purposes, Council of Europe, Strasbourg, 18. 3. 1986., European Treaty Series – No. 123, text amended according to the provisions of the Protocol (European Treaty Series No. 170), as of its entry into force, on 2 December 2005., preuzeto sa: <http://conventions.coe.int/treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=123&CM=0&CL=ENG>, pristup: 14. 9. 2011. godine.
- Krivični zakonik, *Službeni glasnik RS*, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009 i 111/2009.
- Kodeks veterinarsko-medicinske etike, usvojen 13. 10. 2007. godine, preuzeto sa: <http://www.vetks.org.rs/documents/organizaciona/kodeks.pdf>, pristup: 30. 8. 2011. godine.
- Provisional Draft of Universal Declaration on Animal Welfare (UDAW) 2007 – initial draft text arising from the Manila Conference on animal welfare (2003) and the Costa Rica steering committee meeting (2005) for ministerial conference consideration, preuzeto sa: http://www.wspa.org.uk/Images/Proposed_UDAW_Text%20-%20ENGLISH_tcm9-2544.pdf, pristup: 19. 11. 2011. godine.
- Public Law 99 – 198, Food Security Act (Farm Bill) of 1985 also known as The Improved Standards for Laboratory Animals Act and enacted December 23, 1985, preuzeto sa: http://awic.nal.usda.gov/nal_display/index.php?info_center=3&tax_level=4&tax_subject=182&topic_id=1118&level3_id=6735&level4_id=11095&level5_id=0&placement_default=0, pristup: 21. 11. 2011. godine.
- Public Law 89 – 544, Animal Welfare Act of August 24, 1966, preuzeto sa: http://awic.nal.usda.gov/nal_display/index.php?info_center=3&tax_level=4&tax_subject=182&topic_id=1118&level3_id=6735&level4_id=11092&level5_id=0&placement_default=0, pristup: 21. 11. 2011. godine.
- Report from the Commission to the Council and the European Parliament – Fifth Report on the Statistics on the Number of Animals used for Experimental and other Scientific Purposes in the Member States of the European Union, (SEC (2007) 1455), Commission of the European Communities, Brussels, 5. 11. 2007, COM (2007) 675 final, preuzeto sa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0675:FIN:EN:PDF>, pristup: 18. 11. 2011. godine.

- Report from the Commission to the Council and the European Parliament – Sixth Report on the Statistics on the Number of Animals used for Experimental and other Scientific Purposes in the Member States of the European Union, (SEC (2010) 1107), European Commission, Brussels, 08. 12. 2010. COM (2010) 511 final/2, preuzeto sa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0511:REV1:EN:PDF>, pristup: 18. 11. 2011. godine.
- Statut Veterinarske komore Srbije, preuzeto sa: <http://www.vetks.org.rs/documents/organizaciona/statut.pdf>, pristup 30. 8. 2011. godine.
- Spisak država i međunarodnih organizacija koje su potpisale i ratifikovale Evropsku konvenciju za zaštitu kičmenjaka koji se koriste za eksperimentalne i druge naučne svrhe dostupan je na sledećoj internet prezentaciji: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=123&CM=1&DF=&CL=ENG>, pristup: 18. 11. 2011.
- Universal Declaration on Animal Welfare – a new draft agreement (2011) which takes into account feedback from UN Member states, international organizations and non-governmental organizations. preuzeto sa: http://s3.amazonaws.com/media.animalsmatter.org/files/resource_files/original/Latest%20draft%20UDAW%20Text%20-%20202011.pdf?1314177486, pristup: 19. 11. 2011. godine.
- Universal Declaration of Animal Rights, proclaimed in Paris on 15 October 1978 at the UNESCO headquarters – the text, revised by the International League of Animal Rights in 1989, was submitted to the UNESCO Director General in 1990 and made public that same year, preuzeto sa: http://www.chbr.net/quatroptasecia/e/infos/animal_rights.htm, pristup: 19. 11. 2011. godine.
- Zakon o zaštiti životne sredine, *Službeni glasnik RS*, br. 135/2004.
- Zakon o veterinarstvu, *Službeni glasnik RS*, br. 91/2005 i 30/2010.
- Zakon o dobrobiti životinja, *Službeni glasnik RS*, br. 41/2009.
- Zakon o potvrđivanju Evropske konvencije o zaštiti kičmenjaka namenjenih za ogledne i druge naučne svrhe izmenjene Protokolom o izmeni Evropske konvencije o zaštiti kičmenjaka namenjenih za ogledne i druge naučne svrhe, *Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori*, br. 1/2010.

**ETHICAL AND LEGAL FRAMEWORKS
FOR THE PROTECTION OF LABORATORY ANIMALS' WELFARE
IN THE REPUBLIC OF SERBIA**

Ana Batričević Ph. D.

Research fellow

Institute for criminological and sociological research

S u m m a r y

In spite of its contribution to the development of modern science, performing experiments on live animals (especially vertebrates) has always been imposing numerous disputable questions not only in the field of veterinary medicine and medicine but also in the

sphere of ethics and law. The principles of contemporary ethics, oriented towards biocentrism, require animal experiments to be reduced as much as it is possible as well as to be conducted in accordance with fundamental requests of animal welfare, in order to minimize their pain, suffering, fear and stress. Nowadays, the use of animals for experimental purposes is regulated by a series of legal sources of international and national character. Being familiar with these documents is of essential importance for the differentiation between allowed and prohibited, i.e. illegal or criminal treatment of laboratory animals, such as, for example, the criminal offence of animal cruelty. Therefore, the author of this paper attempts to analyze both – ethical codes of veterinary profession and legal acts significant for the protection of laboratory animals, as well as the sentences prescribed for their violations, with a special focus on the provisions of the Law on Animal Welfare and the Criminal Code of the Republic of Serbia

Keywords: laboratory animals, animal welfare, animal cruelty, criminal offence, misdemeanor

Др Жељко Фајфрић,
адвокат у Шиду

АДВОКАТ У КОМЕДИЈАМА БРАНИСЛАВА НУШИЋА*

Највећи српски комедиограф Бранислав Нушић је кроз своје бројне комедије изложио многе особине иронији и подсмеху. Углавном су то биле људске нарави, али их је он често умео да пропушта кроз филтер односа према власти, занимању, браку итд. Велика је то галерија ликова. Ту се често спомињу и адвокати, ређе адвокатура. Ниједно Нушићево дело нема у главној улози адвоката, нити је адвокатура центар његовог интересовања. Адвокати су ту тек пратиоци главне радње, а писац углавном нема негативан однос према адвокатима. То је помало изненађујуће, будући да је адвокатура тога времена у Србији и те како могла да му пружи доброг материјала.

Бранислав Нушић је рођен 8. октобра 1864. године у Београду. Његов отац Ђорђе Нуша је био трговац који је сину дао име Алкибијад. Ова породица имала је још три сина и једну кћерку. Алкибијад (касније ће себе прозвати Бранислав) је учио основну школу у Смедереву (где породица и живи). Управо у овом граду Бранислав је први пут дошао у додир са позориштем и глумцима. Обратите пажњу на његове фотографије. У једној позоришној представи у Смедереву из тога времена опалила је напуњена кубура (нису знали да је пуна) и тешко му ранила уста. Стога је остао кривоуст, што је вешто прикривао брковима и француском брадом.

Од 1874. године Бранислав је у Београду учио гимназију. Ипак, позориште га је више интересовало, па је делимично и због тога понављао

* Рад примљен: 29. 5. 2012. године.

први разред. Од 1882. године студирао је право у Београду, а током 1886. године је дипломирао. Током студија је путовао у Грац, али се тамо није задржавао дуго. Пред крај Нушићевог студирања дошло је до српско-бугарског рата (1885) у којем је он учествовао као добровољац.

Током 1886. године изашла му је збирка приповедака *Приповећке једног кайлара* у којима описује доживљаје из протеклог рата. Због сатиричне песме (тада је припадник Радикалне странке) *Два раба* биће током 1887. године осуђен на две године робије, али ће бити помилован и одлежати само једну годину у затвору. Од 1888. године био је уредник *Малих новина*.

Током 1889. године изводи се његова комедија *Проекција*. Овде он у игру уводи Младена Ђурића, адвокатског кандидата из унутрашњости, који долази у Београд да полаже адвокатски испит. Одсуство му је ограничено, има тек 15 дана за испит, а комисија, пред којом треба да полаже испит, стално је заузета. Он увиђа да му одсуство излази и да неће успети пред комисијом да полаже испит (комисија је заузета због неког законског пројекта), стога одлази код министра и тражи да му се одсуство продужи. Министар га прими, а онда се присећа да је баш овај младић недавно критиковао његов (министров) пројекат закона о адвокатури, а имао је и неке политичке говоре уперене против њега (министра). Нушић адвокатског кандидата приказује као веома достојног човека који се не плаши да пред министром призна да је критиковао закон: „Био сам слободан”, одговара он министру. На министрову примедбу да је држао и неке политичке говоре који нису примерени његовом положају државног службеника, одговара: „Али су можда били у хармонији са мојом грађанском дужношћу.” Такође, признаје министру да осим адвокатуре има намеру да се бави и политиком. Министар коментарише: „Да, то има дражи за младе људе”, а Младен спремно одговара: „И за оне који желе добро своме народу.” Изгледа да се Младен допао министру тако да му овај продужава одсуство, овај полаже адвокатски испит, итд. Све у свему, то што је Младен адвокатски кандидат, нема неку посебну улогу у овој комедији која је типична комедија забуне. Дакле, само Младеново занимање (адвокат) није битно; он је тек један амбициозни млади човек према коме Нушић има симпатије.

У то време Нушић у рукопису већ има завршеног *Народног посланика* (завршен 1883. године), али ће морати да чека још 13 година да би се комедија извела. И она има једног адвоката – Ивковића. Овај Ивковић станује у кући Јеврема Прокића где држи адвокатску канцеларију. Јеврем Прокић је трговац, којем одједном пада на памет да се кандидује за народног посланика. Збрка настаје када се и адвокат Ивковић кандидује за народног посланика. Хаос ће се увећати веридбом адвоката Ивковића и газда Јевремове ћерке Данице. То што је Ивковић адвокат опет није битно за сам сиже комедије, он је по професији могао да буде било шта друго. У

овој комедији дате су две паралелне радње, једна је политичка кампања, друга је женидба. Теку паралелно и преплићу се. Политички жаргон упада у породични и обрнуто. Овде је интересантна морална афера: главни јунаци су веома отворени, о својим и туђим неваљалствима говоре без сустезања, за њих је она нешто сасвим нормално чега се не треба стиждети. Делују луцкасто, наивно, чак – безопасно и безазлено тако да у неким моментима могу изазвати симпатије.

Дакле, Нушић, као и у *Проекцији*, не покушава кроз своју комедију било шта да каже о адвокатима или адвокату, још мање да их изложи подсмеху. Чак, далеко наглашеније него у *Проекцији*, овај адвокат – Ивковић, је позитивна личност. Дакле, ниједан од ових адвоката нема свој изразити карактер који би имао основни значај за радњу комедије, он је дат одмах у почетку и остаје такав до краја. Карактери адвоката се кроз радњу уопште не мењају. Ни њихова психологија није нешто посебно означена, нити они имају ону Нушићевску посебну аутентичност која носи целу радњу. Кроз акцију која се дешава они се једноставно не мењају.

Нушићево чувено *Сумњиво лице* је написано 1888. године, али ће протећи чак 35 година да би се оно извело. У то време му излази и збирка приповедака-козерија *Листићи* (1889).

Од 1889. године Нушић је службеник у Министарству иностраних послова, тако да често мења место живота. До 1900. године најпре ради у српском конзулату у Битољу, па у Солуну, Скопљу, Приштини. Од тада он од опозиционара постаје човек режима, више није критичар друштва већ забавни писац.

За то време активније ради на књижевности. Најпре је 1891. године уредник у листу *Преодница*. У Битољу ће се оженити (1893) са Даринком Ђорђевић са којом ће имати две ћерке и сина.

Током 1896. године изводи се *Народни посланик*, 1898. године ће објавити и другу збирку, *Рамазанске вечери*, где описује утиске из Турске.

Од 1899. године он је један од уредника листа *Звезда*. Током 1900. године постаје секретар Министарства просвете, а онда добија место драматурга и заменика управника Народног позоришта у Београду. У том склопу је и уредник *Позоришног листа*. За то време изводе се *Кнез Иво од Семберије* (1900), *Љиљан и оморика* (1901), *Под староси* (1903).

Без икакве сумње Нушићев рад је под изразито великим утицајем Јована Стерије Поповића (истина, никада није достигао Стеријину дубину) и Косте Трифковића. То је и сам знао: „Ја сам после Стерије и Трифковића, трећи по реду комедиограф у српској литератури.” Стерија је покушавао да кроз своју комедију поучи и просвети, Нушић жели једино да засмеје публику и да јој кроз карикатуру прикаже наличје живота, никога не изводи на суд части, никога не ставља под критику духа. Он од Милована Гли-

шића преузима локалну комедију нарави, а доста тога узима и од Гогоља, мада од њега не прима гротескни, морбидни правац. Нушић је више усмерен ка лакшој комедији, чији је основни циљ да изазове смех. Он је сам за себе увек говорио да је хумориста, а не сатиричар. У његово време критика га неће прихватити, замераће му да је падао у ниску, вулгарну комику, но касније ће се та гледишта променити: „У његовим комедијама, и то оним највреднијим, заједнички живе, једно поред другог, и оштре, луцидне сатиричне инвективе и прости вербални каламбури; и озбиљне траги-гротескне ситуације и гегови из бурлеске; и водвиљске фигуре и живописни и цјеловити ликови” (Јосип Лешић).

Његовим савременицима је изгледао претерано неозбиљан, онда претерано огорчен, па загрижљив, али ипак данас се он сматра највећим позоришним писцем. Заправо, годинама он је надрастао самог себе из времена од пре 1914. године и добијао све више на тежини и вредности. Данас је без такмаца. Слободан Јовановић је за њега говорио да има ђавољску вештину у постављању сцене. Тим више што су његове комедије заседале у стварност, а она је скоро увек банална и прозаична.

Током 1902. године дошао је у сукоб са влашћу; најпре је био увређен што није постављен за управника позоришта. Протестно је отишао у пензију, онда су га поставили за поштанско-телеграфског инспектора, што је одбио, па је опет пензионисан. Ипак, 1903. године попушта, био је шеф Одсека за националну пропаганду, али након пада Обреновића (Мајски преврат) биће 1903. године – поново пензионисан.

Од 1904. до 1906. он је управник Српског народног позоришта у Новом Саду. Током 1906. године добио је место заменика драматурга Народног позоришта у Београду. За то време иду му комади *Под облацима* (1904), *Свећ* (1906), *Данак у крви* (1907), *Хаџи Лоја* (1908), *Јесења киша*, *Иза божјих леђа* (1909), *Пућ око свеће* (1911), *Народни њосланик* (1912).

За све то време ради у доста листова: *Дневни лист*, *Борба*, *Самоуправа*, *Београдске новине*, *Њоса*, *Брка*, биће уредник у *Смедеревском гласнику*, *Малим новинама*, *Преодници*, *Позоришном листу*, а у *Полицији* објављује хумористичке фељтоне под псеудонимом Бен Акиба (1904–1907). Те приче из *Полиције* ће му изаћи у три књиге. Управо ће оне наићи на велико дивљење А. Г. Матоша: „Нушић је рођени новинар, уносећи у ту најновију, најактуелнију врсту наше писмености онај љубезни и забавни начин ћаскања, шале и фантазије, којим журнализам улази у књижевност, а књижевност у журнализам, претварајући ситницу у догађај, и догађај у ситницу, стварајући од фељтона, кронике, листића, свакидашњи прилог о свакидашњој људској комедији, која кроз дневник улази у трагичност свјетске историје.”

Тих причица има доста, али само у једној, у *Нашим архивама*, спомиње адвоката. То је врста каламбура у којем неки ситни сапунџија Нићко у дубокој провинцији неким сплетом околности купује – слона. Перипетије почињу кад слон почне да прави штету, итд. Нићко упада у дугове и да би их избегао иде код адвоката који га саветује да сву своју имовину пренесе на жену. То је све. Ипак, оно што треба посебно подвући јесте поступак адвоката према Нићку када му се овај појавио у канцеларији: „Адвокат најме потражи од Нићка две банке. Кад их је добио, савије их лепо начетворо и метне у цеп од прслука.” Када је узео новац, адвокат се одмах досетио „да ипак има излаза”.

Током 1912. године Нушића постављају за окружног начелника у Битољу, али већ 1913. је управник Народног позоришта у Скопљу где уређује лист *Српски јуз*. Свеукупно, види се да је веома заузет, нема времена да чита, једва нађе времена да пише. Воли друштво, још више жене и његов је живот стална кубура са њима. Помало је и боем, али никада алкохолитар. Ипак, био је добар муж, отац и домаћин. Његова супруга Даринка била је изванредно вредна и пристојна жена. Иако је била друштвено веома активна у разним женским удружењима, одржавала је кућу. Мужу је омогућила атмосферу за рад. Нушић је устајао рано, пио јаку кафу и у кратком собном капуту седао за писаћи сто и почињао да пише. „На тај начин ја прве своје дневне сате отмам од других обавеза себи, јер сам онда и најсвежији и најприбранији. Кад се обријем, доручкујем и обучем, па изађем из куће, онда свету припада оно што ми преостане од моје духовне свежине, јер нећу да је арчим на шта било још од сабајле.”

Увек је био елегантан, носио је само најлепше кравате, шешире и ципеле, као и жакет, а посебно тзв. *врскајкуше*. Ипак, он није био роб моде. Превише је пушио па је патио од сипње и због тога је волео прегрејане собе. Памте га као ретко љубазног човека, примао је госте увек весело намећући шаљиву конверзацију, а смејао се више грлено него отворених уста. Одакле њему та духовитост? Имао је два брата, оба су била исто тако духовита, а и отац (стари Нуша) био је духовит, али и намћорасто заједљив. Изгледа да је то била породична црта. Насупрот њима, син Бранислава Нушића – Страхиња, веома леп, одлично васпитан, нешто рошав, није био духовит.

Током 1915. године породица Нушић доживела је породичну трагедију: син Страхиња је погинуо. Мајка никада није скинула црнину. У повлачењу Бранислав Нушић је најпре стигао у Албанију, а потом у Француску, Швајцарску и Италију.

Након завршетка Првог светског рата Нушић је био управник Народног позоришта у Скопљу, после начелник Уметничког одељења у Ми-

нистарству просвете. У то време су му приказивани комади *Два лојова* (1919), *Наход*, *Сумњиво лице*, *Светски раџ* (1925).

Са Српском православном црквом дошао је у сукоб због свога романа *Наход (Ојштинско дете)* тако да је 1922. године на њега била бачена анатема. Овај роман има 37 глава, а један адвокат се појављује у глави 14. Њега је Нушић назвао Фића. Овај адвокат има изванредан значај за целу радњу, Нушић је жаоку своје сатире директно бацио на њега. Нушић не жури, потанко описује Фићину „канцеларију”, начин његовог дотадашњег рада, а онда и подвале које чини.

Адвокат Фића има канцеларију на крају вароши и то у механи, а у њу се улази: „...из саме механе, кроз једна стаклена врата кроз која се, иако нема завесе на њима, не види ништа у Фићину канцеларију, јер су муве на тим прозорима годинама, као вредне пчеле мед, ударале тачке марљиво, да се ни кроз најгушћу завесу не би мање видело”. То је мала просторија, али пуна свега: „Ту је најпре његов адвокатски сто, обичан кафански сто покривен двојим, тројим новинама. По том столу су расута нека акта, па онда стари дрвени дивит, сав поливен и обливен мастилом; неколико пера умрљаних до половине држаље мастилом; нека масна књижица без корица; па онда један сав испушан календар без корица, и, најзад, некакав законик такође без корица и без многих листова, који Фићи ваљда нису ни потребни, јер су сви његови клијенти уверени да он зна ’закон у прсте’.”

Заправо, овај Фића је онакав адвокат каквих је тадашња Србија имала много – он није учио школе, него је био најпре терзијски шегрт, после две-три године практикант, затим сензал на пијаци, а сад адвокат. Фића је радио све: писао жалбе, тужбе, он је ту и за све врсте подвала и послуга: „да ти сврши и да ти помогне; ако је да коме поквариш пазар, опет је он ту. И што је главно, он се не стиди никаквог посла; купиће он и кожу, наћи ти муштерију да продаш старе аоме, набавиће ти млађег за кућу, па ако хоћеш, купиће ти пилиће на пијаци. Сваку услугу он ће учинити, свакога се посла прихватити, па ипак, једини посао којим се он поноси и који сматра за своје право занимање, то је његов адвокатски позив.” Фића никада није приступио на суд, односно, никада није никакву парницу терао, али у архиви среске канцеларије, општинског суда и окружног начелства је стотине аката (тужби, жалби, итд.) које је он написао.

Нушић даје и његов опис: „Он је мали и задрогла врата, а ретке косе, ситних очију. На њему је доста дуг, бледуњав иберциг и нове сегелтуске панталоне, које још нису пране, па се на сваком превоју преломиле као да су од папндекла; на ногама му ципеле које се, види се, мажу машћу а викса нису виделе већ неколико месеци, а штикле на њима искривљене и изишле из моде. Он целокупан прави утисак добра човека, који би своме

ближњем дао све што има, иако је у ствари он радије узимао од свога ближњег све што је овај имао.”

Фића не зна много право, али је научио како да убеди неуке странке да све прописе зна. У својим писаним актима обавезно је наводио „бар по два три параграфа”, али је то посебно истицао када би му дошла странка, најчешће неки сељак: „Дође му сељак па му говори о својој беди, а он само слуша, слуша, а кроз зубе непрестано мумла оне параграфе који се односе на дотичну беду.” Ту Нушић изванредно описује Фићин поступак (морам признати да сам и ја знао два адвоката у Шиду који слично раде – један је умро, један је у инвалидској пензији). Тако сељак каже како је дужан своме комшији неки новац, а Фића мрмља број неког параграфа, сељак наставља како је требао дуг да врати до Ђурђевдана, Фића мрмља неки други број параграфа. Сељак тада каже како је вратио дуг пре рока, Фића опет мрмља неки нови број, сељак додаје да је рачунао, пошто је вратио дуг пре времена треба да дугује мању камату. Фића мрмља опет нови број параграфа, а сељак додаје како комшија сада тражи ипак ту пуну камату као да дуг није вратио пре рока – Фића опет говори нови параграф.

Сељак слушајући све те силне параграфе које Фића набраја, престрашено га пита шта он каже на све то, а Фића одговара: „Е, мој брате рођени, шта да ти кажем, ствар ни са формалне ни са законске стране није, да кажеш, проста. Проста ствар, мој брате рођени, зато се зове проста што се законски оснива на један односећи се параграф, и ту је онда лако. Тешко је док не погодиш који је тај параграф а кад погодиш, онда, мој брате рођени, ти можеш и сам терати парницу, без адвокатске помоћи.” Сељак је задивљен, а Фића одмах додаје: „Међутим, ствар која није више проста чим се оснива на више од једног односећег се параграфа. Ова твоја ствар, на пример, има ове односеће се параграфе: сто четрнаести, триста петнаести, четрдесет шести ази буки, двеста пети, двеста шести и двеста седми.” Сада је сељак дотучен, износ новца за камату је мали – тек дванаест гроша, а толика компликација: „Ала, брате, колико се параграфа набраше за дванаест гроша интереса. Ја шта ли би их било да је нешто ока дуката.” Онда Фића објашњава шта сваки параграф значи, то је права збрка, а сељак се чуди: „Слушај, па тај триста шеснаести је поштенији од тога буки, суди ти мени по њему ако можеш.”

Сцену између адвоката Фиће и сељака Нушић уводи у финале. Наиме, Фића све више компликује и плаши сељака. На крају сељак се сломи и пита Фићу шта да ради, а овај одговара: „Ето, параграф четрдесет шести аз вели: кад ствар није проста, а ти иди адвокату, плати му добро, на то немој жалити, јер ће те друкче скупље коштати.” Сада сељак пита колико га стаје тужба, Фића каже да је то четири динара, а касније ће бити још трошкова. Сељак се збунује јер тих четири динара, колико адвокат тражи

само за тужбу, јесте управо она цифра коју комшија тражи за камату. Фића се сналази: „Знам брате, али ти овде не браниш четири динара, него твој образ и твоју част. Је ли тако?” Сељак потврђује и плаћа: и тако се они погоде, узме он четири динара и отпочне парницу за образ и част, и та се парница наставља неких шест месеци, све са новим и новим трошковима, и све са мање изгледа да ће онај доћи до свога образа и части.

Ово је био увод о томе какав је Фића адвокат, а онда га Нушић уво-ди у главну радњу романа. Код Фиће долази депутација из села у вези са напуштеним дететом: „...за време њихове приче Фића је прогунђао четр-наест различитих параграфа и то из шест различитих закона, поменуо је и кривични законик, и грађански поступак, и закон о таксама, и закон о основним школама, па онда закон о сеоским дућанима и, најзад, закон о среским и окружним друмовима. Какве су везе сви ти закони имали са це-лом овом ствари, то је извесно дубока адвокатска тајна, али једино што се из свега дало одмах наслутити то је да цела ова ствар неће моћи ни да се уброји у просте ствари, тј. оне које се законски оснивају на један односе-ћи се параграф, него ће ту да се умешају силни параграфи, и скочиће јед-но на друго да се покрве тако да ће их Фића једва измирити, подсећајући их да су параграфи заправо браћа и да, као такви, треба у миру и љубави да живе.” У даљој радњи Фића учествује у некој подвали око детета, уце-њиваће итд., а онда завршити у затвору.

Адвокат Фића је тек епизодиста у роману, а тих споредних ликова има доста. Истина, у овом роману Нушић је више него у било којем свом делу посветио пажњу адвокату, али није покушао да саму адвокатуру Ср-бије тога времена стави на испитивање.

Следеће године (1923) Нушић је пензионисан, али је 1925. у Сарајеву управник Народног позоришта. 1924. године излази његова чувена *Аудио-биџрафија*, где на изузетан хумористички начин описује своје школовање.

Током 1929. године добија место библиотекара у Народној скупштини и те ће године бити коначно пензионисан. То је време када се приказу-ју *Госпођа министарка*, *Велика недеља* (1929), *Предговор*, *Мистер долар* (1932), *Ожалошћена породица*, (1934), *Ујез*, *Свиња*, *Анафабетиа* (1935), *Др* (1936), *Покојник* (1937).

Нушић је написао и доста кратких комада, то су више кратке лар-крдике, нека врста лаких вицева који служе једино да засмеју. Хумор је углавном приземан, лак и једноставан, некада у својој једноставности и вулгаран. Ту је комад *Код адвоката* посвећен једној ситуацији код адво-ката. Међутим, оштрица је уперена према женама – алапачама. У целој представи адвокат не каже ниједну целу реченицу, све изговара жена која долази код њега.

Адвокат седи за столом, код њега улази жена која хоће да поведе бракоразводну парницу. Адвокат се сложи и жена почиње да излаже у чему је проблем (мислим да је оваква сцена позната свим адвокатима). Наиме, жена се распричала и почела детаљно да објашњава своју ситуацију, а никако да каже шта је разлог њеној жељи да се разведе. Адвокат не може да прекине њену бујицу, она напада целокупну мужевљевоу фамилију, хвали себе, а адвокат постепено губи живце. Пар пута покушава да је прекине, устаје и хода по соби, нервозан је и до краја узима шешир, хоће да изађе из канцеларије. Жена је изненађена и пита га куда ће, а он одговара: „Идем, госпођо, да се понудим вашем мужу да га браним у бракоразводној парници противу вас.” Жена је зачуђена и коментарише: „Чудновато! Ово је већ пети адвокат који неће да прими моју парницу и хоће да брани мога мужа! Такви су мушки, држе се међу собом, те ми јаднице нисмо кадре ни заштите да нађемо.”

У комаду *Ожалошћена породица* појављује се адвокат др Петровић. Његов задатак је био да се стара о имању умрлог Мате Тодоровића (по жељи покојника) и то у наредних 40 дана, све док се не отвори тестамент. Шира и ближа фамилија је нестрпљива да се тестамент отвори што раније јер је имање велико и свако се нада наследству. О њиховим основним особинама говори сам адвокат Петровић: „То су обично људи незнани и скривени, али кад тако падне какав тестамент богатога покојника, они се појаве и зађу од адвоката до адвоката и по цео дан дрежде пред вратима старатељског судије.”

Иако ни у овој комедији адвокат није главна личност, нити Нушић описује његов карактер, ипак и ту има неких његових запажња о адвокатури. У једном моменту адвокат др Петровић коментарише једну ситуацију: „Уосталом, адвокати и лекари не примењују на себе мишљења и савете које другима дају.” Појављује се кроз разговор породице и један други адвокат, неки Стојановић. Ту се сада говори о томе шта је добар адвокат, али – према мишљењу клијената: „То је најчувенији адвокат за обрање тестаментa. Одличан правник. Или прогласи покојника за лудог или измисли фалсификат, или просто украде тестамент. Кажем ти, одличан правник.” У самој радњи комедије када су убеђивали девојку да се уда за адвоката говоре: „А право да ти кажем, није ни рђаво имати адвоката у кући. Кад имаш адвоката у фамилији, то ти је као да имаш револвер у кући.” О самоме правном систему Нушић не расправља много, али ипак у једноме дијалогу Агатон говори: „Па, како да вам кажем; у том погледу је закон врло растегљив; може да буде овако, а може да буде и онако.” Мића га пита: „Ја то не могу да разумем, како закон може и овако и онако,” на шта Агатон закључује: „Има, има таквих закона!”

У овим комедијама, које спадају међу најбоље, види се да је смех основно и битно обележје његових дела. Но, у њима се јавља неколико изузетних ликова попут Јованче Мицића (*Обичан човек*, *Пути око светиња*), Јеврема Прокића (*Народни посланик*), министарке Живке (*Госпођа министарка*) итд. Сви су они стварни, то нису типске теме и типски ликови (лицемер, тврдица итд.), већ ликови из савременог српског друштва. То нису ликови са села, већ грађански, бирократски, а породица је средиште свих Нушићевих збивања. Уз то, она није окренута ка прошлости, већ ка садашњости. То се нарочито осети у *Ожалошћеној породици* где се пружа колективни портрет једне велике породице чији сви чланови покушавају да се дочепају имовине покојника.

Нушићева популарност се никада није могла посматрати уско, он није био пролазно „модеран”. Од својих првих књижевних наступа па надаље, све до данас (а данас можда више него раније), он је у тесном додиру са средином и сваким добом. Био је у своје време савремен, а савремен је и данас: „Његова комика није апстрахована од стварности, није, дакле, апстракција и фикција, мајсторска вештина у некој врсти жонглераја духом. Она је сва обојена колоритом средине, она има њен дах, њен мирис, њен тон, она је сама собом увек један податак о њој. Редак је мотив код Нушића који не би нешто присно, блиско, познато откривао, који не би био одјек већ виђенога или чувенога, доживљенога нечег чему смо се већ негде и некада могли насмејати” (Милан Богдановић).

За члана Српске академије наука биран је 1933. године. Баш тада му је изашао и роман за децу *Хајдуци*.

Умро је у Београду 1938. године. У то време Ђорђе Јовановић је написао нешто што и данас вреди за Нушића и његово дело: „Нушић се својим непрекидним и обилним радом провлачи кроз нова историјска раздобља, углавном је кроз сва та нова раздобља савремен.”

ODLUKE SUDSKE PRAKSE

KRIVIČNO DELO FASLIFIKOVANJE I ZLOUPOTREBA PLATNIH KARTICA IZ čl. 225. st. 4. U VEZI SA st. 2. KZ

KADA OŠTEĆENA PRED A OKRIVLJENOM SVOJU PLATNU KARTICU SA NALOGOM DA NA NJEN TEKUĆI RAČUN UPLAĆUJE RATE KREDITA KOJI MU JE OŠTEĆENA PODIGLA, PA OKRIVLJENI ISTU PLATNU KARTICU ISKORISTI TAKO ŠTO JE PODIZAO NOVAC SA TEKUĆEG RAČUNA OŠTEĆENE I NOVAC ISKORISTIO ZA SOPSTVENE POTREBE, TADA JE IZVRŠIO KRIVIČNO DELO FALSIFIKOVANJE I ZLOUPOTREBA PLATNIH KARTICA IZ čl. 225. st. 4. U VEZI SA st. 2. KZ.

Dakle, okrivljeni je svesno, neovlašćeno iskoristio tuđu platnu karticu da bi sebi pribavio korist.

(Presuda Osnovnog suda u Čačku K 1065/11 od 23. decembra 2011. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 773/12 od 24. februara 2012.)

TERET DOKAZIVANJA – čl. 223. ZPP

KADA TUŽENIK U POSTAVLJENOM PROTIVTUŽBENOM ZAHTEVU RADI IZMENE RENTE PREDLOŽI VEŠTAČENJE OD STRANE VEŠTAKA ODGOVARAJUĆE STRUKE, TADA NIJE DUŽAN DA PRUŽI PODATKE O LICIMA KOJA SU OSTVARILA PENZIJU, A PO OSNOVU NJEGOVOG ISTOG RADNOG MESTA KAO NI NJIHOVU VISINU PENZIJA A SHODNO čl. 223. ZPP.

Iz obrazloženja:

Drugostepeni sud ocenjuje da je osnovana žalba tuženika u pogledu pogrešne primene pravila o teretu dokazivanja. U konkretnom slučaju radi se o naknadi materijalne štete zbog izgubljene zarade usled povređivanja, koja se tuženiku nadoknađuje od strane tužioca plaćanjem novčane rente i to u iznosu koji predstavlja razliku između prihoda koju bi tužilac ostvarivao da nije bio povređen i prihoda koje ostvaruje. Nesporno je da je dana ... napunio 65 godina života, čime je stekao pravo na starosnu penziju pa je pravilan zaključak prvostepenog suda da sa tim datumom prestaje osnov za isplatu invalidske penzije, ali je pogrešan stav prvostepenog suda da mu time prestaje pravo na isplatu rente od strane tužioca.

Za odluku i po tužbenom i po protivtužbenom zahtevu odlučujuće je da li tužilac i posle dana kada je ostvario pravo na odlazak u starosnu penziju, trpi štetu u vidu smanjenih prihoda, što se pravilno utvrđuje veštačenjem visine starosne penzije koju bi tuženik primao da nije došlo do povređivanja i upoređivanjem sa njegovim stvarnim primanjima posle navedenog datuma.

Kada se radi o utvrđivanju ovih činjenica, tuženik nije u obavezi da dostavlja precizne podatke o licima koja ostvaruju pravo na starosnu penziju pod sličnim uslovima kao tuženik, niti da predlaže dokaze na okolnost visine starosne penzije takvih lica, jer sva ta pitanja su predmet i zadatak veštačenja.

(Presuda Osnovnog suda u Čačku P 606/10 od 20. oktobra 2011. i rešenje Višeg suda u Čačku Gž 95/12 od 22. februara 2012.)

PUNOMOĆJE – čl. 88–89. ZPP

AKO IZ PRAVOSNAŽNE PARNICE STRANKA OVLAŠTI ADVOKATA DA JE DALJE ZASTUPA, ALI SE NE NAVEDE DA MOŽE PODNETI I PREDLOG ZA PONAVLJANJE POSTUPKA, TADA SE TAKAV PREDLOG IMA ODBACITI.

Iz obrazloženja:

Uz predlog za ponavljanje postupka, punomoćnik tuženika je podneo punomoćje za zastupanje u ovoj pravnoj stvari, a u punomoćju je shodno čl. 88. ZPP određen obim punomoćja, ali isto ne sadrži odredbu iz čl. 89. st. 2. ZPP kojom se ovaj punomoćnik ovlašćuje za podnošenje predloga za ponavljanje postupka, usled čega je pravilno prvostepeni sud postupio kada je predlog za ponavljanje postupka odbacio kao nedozvoljen jer je podnet od neovlašćenog lica.

Nije od značaja isticanje u žalbi punomoćnika tuženih da prema sada važećem Zakonu o parničnom postupku (*Sl. glasnik RS 72/11*) punomoćnik ima pravo i ovlašćenje da podnese i predlog za ponavljanje postupka bez posebnog ovlašćenja, a ovo sa razloga što je osporeno rešenje doneto 14. novem-

bra 2011, a novi Zakon o parničnom postupku, shodno čl. 508. je stupio na snagu 1. februara 2012.

(Rešenje Osnovnog suda u Čačku – Sudska jedinica Guča P 4022/11 od 14. novembra 2011. i rešenje Višeg suda u Čačku Gž 46/12 od 8. februara 2012.)

**IZVRŠENJE KAZNE ZATVORA U KUĆNIM USLOVIMA
– čl. 174e. st. 4. ZAKONA O IZVRŠENJU KRIVIČNIH SANKCIJA**

ISPITUJUĆI NAVODE IZ ŽALBE OSUĐENOG IZJAVLJENE PROTIV REŠENJA VIŠEG SUDA U ČAČKU KOJIM JE ODBIJEN PREDLOG DA KAZNU ZATVORA IZDRŽI U PROSTORIJAMA U KOJIMA STANUJE, OVAJ SUD JE NAŠAO A POLAZEĆI OD ODREDBE čl. 45. st. 5. i 7. KZ KOJIM JE PREDVIĐENO DA SUD VODI RAČUNA KAKO O TEHNIČKIM MOGUĆNOSTIMA IZVRŠENJA TAKO I O DRUGIM OKOLNOSTIMA KOJE SU OD ZNAČAJA ZA ODMERAVANJE KAZNE, PA OKOLNOSTI KOJE SE ODNOSU NA TO ŠTO IZ SPISA PROIZILAZI DA JE OSUĐENI OŽENJEN, OTAC MALOLETNOG DETETA, DA SE NJEGOVA PORODICA NALAZI U TEŠKOJ MATERIJALNOJ SITUACIJI, DA JE ON JEDINI KOJI PORODICU IZDRŽAVA, DA JE NEOSUĐIVANO LICE RANIJE, A ŠTO PO OCENI OVOG SUDA PREDSTAVLJA OKOLNOSTI KOJE UKAZUJU NA TO DA ZA OSTVARENJE SVRHE KAŽNJAVANJA NIJE NUŽNO DA OSUĐENI KAZNU ZATVORA IZDRŽI U PENALNOJ ZAVODSKOJ USTANOVI.

Na osnovu navedenog preinačeno je rešenje prvostepenog suda tako što je usvojen predlog osuđenog i određeno je da se kazna zatvora ... izvrši bez napuštanja prostorija u kojima stanuje, uz primenu elektronskog nadzora, a shodno čl. 174e. st. 4. zakona o izvršenju krivičnih sankcija.

(Rešenje Višeg suda u Čačku Su br. 131/11 od 25. oktobra 2011. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu SU 76/11 od 23. novembra 2011.)

**KRIVIČNO DELO NEDOZVOLJENA PROIZVODNJA,
DRŽANJE, NOŠENJE I PROMET ORUŽJA
I EKSPLOZIVNIH MATERIJA IZ čl. 348. st. 4. U VEZI SA st. 1. KZ**

STARTNI PIŠTOLJ NE SPADA U VRSTU ORUŽJA SHODNO čl. 2. ZAKONA O ORUŽJU I MUNICIJI.

Iz obrazloženja:

Prvostepeni sud je pravilno cenio nalaz i mišljenje MUP-a Srbije iz kojeg proizilazi da predmetni pištolj ne spada u grupu gasnog već startnog oružja s obzirom da uz predmetno oružje nije bila dostavljena municija, radi se o startnom oružju, kao i da za nošenje startnog oružja nije potrebno pribavljanje odobrenja od strane nadležnog organa, pa su po oceni drugostepenog suda žalbeni navodi Javnog tužioca neosnovani.

Pravilno je prvostepeni sud doneo oslobadajuću presudu, jer krivično delo koje se optužnim aktom okrivljenom stavlja na teret jeste krivično delo s obzirom da nošenje gasnog oružja nije dozvoljeno građanima shodno čl. 348. st. 2. u vezi sa st.1 KZ, dok se u konkretnom slučaju radi o startnom pištolju koji ne spada u vrstu oružja iz čl. 2. Zakona o oružju i municiji, Apelacioni sud nalazi da nema dokaza da je optuženi izvršio krivično delo koje mu se stavlja na teret s obzirom da predmetni pištolj spada u grupu startnog oružja a ne gasnog, kako je to optužnim aktom okrivljenom stavljeno na teret.

Tako da je po pravilnoj primeni Krivičnog zakona Apelacioni sud našao da je okrivljenog valjalo osloboditi od optužbe primenom čl. 355. t. 2. ZKP nalazeći da nema dokaza da je okrivljeni učinio krivično delo koje mu se stavlja na teret.

(Presuda Višeg suda u Čačku K 55/11 od 14. decembra 2011. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 445/12 od 7. februara 2012.)

KRIVIČNO DELO NEOVLAŠĆENA PROIZVODNJA I STAVLJANJE U PROMET OPOJNIH DROGA IZ čl. 246. st. 1. KZ

AKO JE OKRIVLJENI NEOVLAŠĆENO DRŽAO 38,55 GRAMA AMFETAMINA, ONDA JE NUŽNO POTREBNIM VEŠTAČENJEM UTVRDITI DA LI SE ISTO MOŽE PODVESTI POD POJMOM OPOJNE DROGE.

Iz obrazloženja:

Prvostepeni sud nije dao razloge na osnovu čega zaključuje da amfetamin predstavlja opojnu drogu i da se, s obzirom na to, u radnjama okrivljenog stiču elementi krivičnog dela iz čl. 246. st. 1. KZ a za držanje 38,55 gr. amfetamina koji predstavlja psihotropnu supstancu. Prvostepeni sud će u ponovljenom postupku razgraničiti da li psihotropna supstanca amfetamin može imati tretman opojne droge, imajući u vidu da je Zakon o proizvodnji i prometu opojne droge koji je u čl. 2. regulisao da se opojnom drogom smatraju i psihotropne supstance, prestao da važi, a da Zakon o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama ne daje osnov za zaključivanje da se amfetamin može podvesti pod pojam opojne droge a imajući u vidu da krivično delo iz čl. 246. st. 1. KZ postoji

samo ako je predmet dela opojna droga, a ne i psihotropna supstanca, a zbog čega je sve nužno obaviti veštačenje putem veštaka odgovarajuće struke.

(Presuda Višeg suda u Beogradu K 563/11 od 9. septembra 2011. i rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž 5528/11 od 27. decembra 2011.)

PRESUDA ZBOG PROPUŠTANJA – čl. 338. ZPP

BITAN USLOV ZA DONOŠENJE PRESUDE ZBOG PROPUŠTANJA IZ čl. 338. ZPP JE PORED, NEPOSTOJANJA ODGOVORA NA TUŽBU, I TAJ DA ČINJENIČNI OSNOV TUŽBE NIJE MEĐUSOBNO KONTRADIKTORAN.

Iz obrazloženja:

Tužilja je podnela tužbu radi duga protiv tužene, a vrednost spora je označena u iznosu od 450.000,00 dinara, a u referatu tužbe se navodi da je dala na zajam iznos od 4.500 evra, pa se tužbom traži da se usvoji tužbeni zahtev i obaveže tuženik na plaćanje iznosa od 4.500 dinara.

Ovaj podnesak, odnosno tužba je dostavljena tuženiku na odgovor pa je isti i pružio odgovor na tužbu.

Tek po prispeću odgovora na tužbu punomoćnik tužilje uređuje tužbu tako što u petitumu tužbe označava sumu tužbenog zahteva na 4.500 evra umesto iznosa od 4.500 dinara i istovremeno predlaže da sud donese presudu zbog propuštanja zbog toga što punomoćnik tuženog u odgovoru na tužbu samo ukazuje na grešku u tužbi i traži njeno odbacivanje, ali ne osporava tužbeni zahtev.

U situaciji kada odgovor na tužbu tuženog ne sadrži sve elemente iz čl. 284. ZPP, to se odredbom čl. 285. ZPP smatra da tuženik nije ni dostavio odgovor na tužbu.

To dalje znači da osnovanost tužbenog zahteva ne može da proizilazi iz činjenica navedenih u tužbi s obzirom da je sama tužba kontradiktorna jer se u tužbi navodi da je tužilja dala na zajam iznos od 4.500 evra, a tužbenim zahtevom se traži vraćanje iznosa od 4.500 dinara.

Stoga je pravilno rešenje prvostepenog suda kojim je odbijen predlog punomoćnika tužilje za donošenje presude zbog propuštanja, kao neosnovan.

(Rešenje Osnovnog suda u Čačku – Sudska jedinica G. Milanovac P 21530/10 od 12. decembra 2011. i rešenje Višeg suda u Čačku Gž 45/12 od 8. februara 2012.)

PRAVO NA NAKNADU ZA TUĐU POMOĆ I NEGU
– čl. 41. ZAKONA O PENZIJSKOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU
I NAKNADA ŠTETE

KADA JE TUŽILJA NEGOVALA I LEČILA OCA TUŽENIKA, A TOKOM TRAJANJA VANBRAČNE ZAJEDNICE SVE DO NJEGOVE SMRTI, A KOME JE PRIZNATA NAKNADA ZA TUĐU POMOĆ I NEGU I KOJA JE ISPLAĆENA TUŽENIKU – SINU KORISNIKA, TADA TUŽILJA IMA PRAVO NA NAKNADU ŠTETE U VIDU ISPLATE PRIMLJENOG NOVČANOG IZNOSA.

Iz obrazloženja:

Dokazima je utvrđeno da je tužilja negovala nešto više od jedne godine vanbračnog supruga a oca tuženika, sve do njegove smrti. Ocu tuženika je priznato pravo za tuđu pomoć i negu od Penzijskog i invalidskog osiguranja, a sporni iznos je isplaćen tuženiku.

Pravilno je prvostepeni sud našao da, ukoliko bi tuženik zadržao sporni iznos, stekao bi nešto što mu ne pripada jer nije uložio poseban napor niti je imao novčane izdatke radi nege pokojnog oca, kome je u smislu čl. 41. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju ova naknada i dodeljena. Kako je dokazima utvrđeno da je tužilja obavljala sve što je bilo potrebno oko pomoći i nege pokojnog za vreme njegove bolesti, zbog čega mu je ova naknada i priznata, to je pravilno prvostepeni sud našao da tužilji pripada naknada koja je isplaćena tuženiku a za tužiljin pojačan napor i trud koji prevazilazi granice uobičajene supružničke pomoći i pažnje.

(Presuda Osnovnog suda u Čačku P 1125/10 od 20. septembra 2011. i presuda Višeg suda u Čačku Gž 30/12 od 1. februara 2012.)

PRIGOVOR ZASTARELOSTI – čl. 371. ZOO

S OBZIROM DA JE NAKON PRIJEMA OPOMENE ZA TAKSU, TUŽENIK PODNESKOM OSPORIO POTRAŽIVANJE TAKSE, ISTAKAVŠI PRIGOVOR ZASTARELOSTI POTRAŽIVANJA, TO JE PRVOSTEPENI SUD BIO U OBAVEZI DA U OBRAZLOŽENJU REŠENJA NAVEDA RAZLOGE U VEZI SA OSNOVANOŠĆU PRIGOVORA ZASTARELOSTI, TAKO DA OŽALBENO REŠENJE NE SADRŽI RAZLOGE O TOME KADA JE OBAVEZA PLAĆANJA TAKSE NA ODGOVOR NA TUŽBU NASTALA PO TUŽENIKU TJ. DA LI DANOM PREDAJE ODGOVORA NA TUŽBU SUDU ILI DANOM DOSTAVLJANJA NALOGA, U VEZI S TIM SVAKAKO I NAVOĐENJE RAZLOGA O TOME DA LI SE DAN DOSTAVLJANJA NALOGA SMATRA DANOM OBRAČUNA

TAKSE S OBZIROM DA SE U KONKRETNOM SLUČAJU TAKSA UTVRĐUJE PREMA NOVČANOJ VREDNOSTI SPORA, NAKON ČEGA BI PRVOSTEPENI SUD BIO U MOGUĆNOSTI DA IZVEDE PRAVILAN ZAKLJUČAK U VEZI SA PRIGOVOROM ZASTARELOSTI.

(Rešenje Osnovnog suda u Čačku P 901/10 od 2. decembra 2011. i rešenje Višeg suda u Čačku Gž 55/12 od 1. februara 2012.)

ZASTARELOST POTRAŽIVANJA – čl. 371. ZOO

AKO TUŽILAC RANIJE POSTAVLJENI SVOJINSKO-PRAVNI ZAHTEV PREINAČI U OBLIGACIONO-PRAVNI ZAHTEV, TADA SE ZASTARELOST POTRAŽIVANJA IMA CENITI PREMA DATUMU KADA JE DONETO REŠENJE KOJIM JE DOZVOLJENO PREINAČENJE.

Iz obrazloženja:

U slučaju preinačenja tužbe promenom istovetnosti zahteva, a prilikom odlučivanja o prigovoru zastarelosti u odnosu na preinačenu tužbu, bitan je datum kada je tužba preinačena pod uslovom da je tuženi pristao na preinačenje ili je ono dozvoljeno po odluci suda, a imajući u vidu da je obligaciono-pravni zahtev tužilac istakao podneskom od 14. septembra 2009. godine po kome je rešenjem suda dozvoljeno preinačenje tužbe 2. novembra 2010. godine u odnosu na taj datum se računa rok zastarelosti.

Kako je od 1987. do 2. novembra 2010. proteklo više od 10 godina a koji rok je određen odredbom čl. 371. ZOO, a ovaj rok je protekao i u odnosu na podnošenje tužbe i u odnosu na podnesak kojim je tužba preinačena, to je potraživanje tužioca zastarelo, pri tom i ukoliko se ima u vidu vreme kada je prestala porodična zajednica između stranaka, protekao je rok od 10 godina s obzirom da je porodična zajednica prestala najdalje 1988. godine, a do preinačenja tužbe je došlo 2. novembra 2010. godine.

Stoga je pravilna presuda prvostepenog suda kojom je odbijen tužbeni zahtev tužioca kao neosnovan.

(Presuda Osnovnog suda u Čačku P 2052/11 od 29. juna 2011. i presuda Višeg suda u Čačku Gž 88/12 od 22. feburara 2012.)

PRESUDA KOJOM SE OPTUŽBA ODBIJA – čl. 354. t. 2. ZKP I PRESUĐENA STVAR

DA BI POSTOJALA PRESUĐENA STVAR, A ŠTO BI BIO OSNOV ZA DONOŠENJE PRESUDE KOJOM SE OPTUŽBA ODBIJA SHODNO čl. 354. t. 2. ZKP MORA SE RADITI O ISTOM ČINJENIČNO-PRAVNOM DOGAĐAJU.

Iz obrazloženja:

Prvostepeni sud je primenom čl. 354. t. 2. ZKP odbio optužbu prema okrivljenom nalazeći da je presudom Prekršajnog suda ... osuđen na novčanu kaznu u vezi sa istim životnim događajem pri čemu činjenični opis prekršaja iz presude Prekršajnog suda obuhvata sve elemente koji su obuhvaćeni činjeničnim opisom u dispozitivu optužnog akta za krivično delo iz čl. 23. st. 1. Zakona o javnom redu i miru, pa se sada okrivljeni goni prema shvatanju prvostepenog suda za iste radnje za koje je odgovarao u prekršajnom postupku u kome je oglašen krivim i osuđen. Dalje, prvostepeni sud navodi da se okrivljenom ne može ponovo suditi zbog istog događaja bez obzira što sada optužni akt sadrži opis uvreda upućenih od strane okrivljenog oštećenima prilikom legitimisanja i odbijanja da pokaže ličnu kartu. Dakle, prvostepeni sud je stao na stanovište da se radi o presuđenoj stvari.

Takvi razlozi prvostepenog suda su nejasni i nepotpuni.

Naime, okrivljeni je oglašen krivim presudom Prekršajnog suda ... da je učinio prekršaj iz čl. 29. st. 1. t. 5. Zakona o ličnoj karti tako što je kritičnog dana u ugostiteljskom objektu prilikom legitimisanja lica odbio da pokaže ličnu kartu na uvid policijskim službenicima, a optužnim aktom se okrivljenom stavlja na teret da je učinio krivično delo ometanje službenih lica u obavljanju poslova bezbednosti ili održavanju javnog reda i mira iz čl. 23. st. 1. Zakona o javnom redu i miru tako što je vređao policijske službenike – oštećene rečima koje su navedene u dispozitivu optužnog akta i izreci pobijane presude. Dakle, u krivičnom postupku okrivljenom ne stavlja se na teret da je ovlašćenim službenim licima odbio da pokaže ličnu kartu na uvid već da je ovlašćena službena lica ometao u tekućem radu upućivanjem uvreda.

(Presuda Osnovnog suda u Čačku K 1379/10 od 19. decembra 2011. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 1050/12 od 12. marta 2012.)

PRESUDA KOJOM SE OPTUŽBA ODBIJA – čl. 354. t. 2. ZKP

AKO SE POSTUPAK PREMA OKRIVLJENOM OBUSTAVI REŠENJEM PREKRŠAJNOG SUDA USLED APSOLUTNE ZASTARELOSTI A ZA ISTE RADNJE SE VODI KRIVIČNI POSTUPAK, IMA SE DONETI PRESUDA KO-

JOM SE OPTUŽBA ODBIJA PRIMENOM ČL. 354. t. 2. ZKP USLED POSTOJANJA PRESUĐENE STVARI BEZ OBZIRA ŠTO JE OSNOV OPTUŽBE JAVNOG TUŽIOCA PROŠIREN OPISOM LAKIH TELESNIH POVREDA OŠTEĆENOG A KOJI NISU NAVEDENI U PREKRŠAJNOJ PRIJAVI.

Iz obrazloženja:

Iz spisa Prekršajnog suda proizilazi da je rešenjem toga suda ... obustavljen prekršajni postupak protiv okrivljenog usled nastupanja apsolutne zastarelosti za vođenje prekršajnog postupka.

Po nalaženju Apelacionog suda, bez obzira što je činjenični osnov optužbe proširen tako što je u isti unet opis lakih telesnih povreda koje je kritičnom prilikom zadobio oštećeni, a koji nisu bili navedeni u prekršajnoj prijavi, radi se o presuđenoj stvari.

Stoga je pravilna odluka prvostepenog suda u vidu donošenja presude kojom se optužba odbija da je okrivljeni opisanim radnjama izvršio krivično delo laka telesna povreda iz čl. 122. st. 2. u vezi sa st. 1. KZ.

(Presuda Osnovnog suda u Čačku K 927/11 od 26. decembra 2011. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 722/12 od 28. februara 2012.)

KRIVIČNO DELO PREVARA IZ čl. 208. st. 4. U VEZI SA st. 1. KZ

AKO JE OKRIVLJENI PREVARNIM RADNJAMA SEBI PRIBAVIO IMOVINSKU KORIST U IZNOSU PREKO 1.500.000,00 DINARA, TIME JE IZVRŠIO KRIVIČNO DELO PREVARE IZ čl. 208. st. 4. U VEZI SA st. 1. KZ BEZ OBZIRA ŠTO JE PRISVOJENI NOVAC VRATIO.

Iz obrazloženja:

U konkretnom slučaju okrivljeni je lažnim prikazivanjem činjenica da će u kratkom periodu po povoljnoj ceni u Švajcarskoj nabaviti motorno vozilo, oštećenog doveo u zabludu i time ga naveo da mu na štetu svoje imovine preda najpre iznos od 30.000 evra a potom iznos od 1.000 evra, da bi ga potom održavao u zabludi lažno prikazujući da je za oštećenog kupio vozilo, da se isto nalazi u inostranstvu, a koje vozilo oštećenom naknadno nije dovezao niti je novac vratio, a sve u nameri da pribavi sebi protivpravnu imovinsku korist.

Suprotno navodima žalbe branioca okrivljenog, po nalaženju Apelacionog suda okrivljeni je imao primarnu nameru da dovođenjem i održavanjem oštećenog u zabludi pribavi sebi protivpravnu imovinsku korist u ukupnom iznosu od dinarske protivvrednosti od 31.000 evra, pa povraćaj prisvojenog novca oštećenom naknadno ne isključuje postojanje krivičnog dela prevare, jer je delo svršeno, ali povraćaj novca može da utiče na odmeravanje kazne

u vidu držanja učinioca posle izvršenog krivičnog dela, pa su žalbeni navodi u pogledu pogrešne pravne kvalifikacije dela u prvostepenoj presudi ocenjeni kao neosnovani.

(Presuda Osnovnog suda u Užicu K 1648/10 od 9. decembra 2011. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 582/12 od 20. februara 2012.)

Privedio
Dragan U. Kalaba,
zamenik višeg javnog tužioca u Čačku

**СА СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА
одржане 30. 11. 2012. године**

1. ДИМИТРИЈЕВИЋ МИЛИЦА (ЈМБГ:1602985777016), дипломирани правник, рођена 16. 02. 1985. године УПИСУЈЕ СЕ 30. 11. 2012. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Железничка 33/1/4.

2. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду КАНУРИЋ НАТАША, рођена 04. 02. 1985. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Савић Милана, адвоката у Новом Саду, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

3. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ПОПОВИЋ ИРЕНА, рођена 09. 09. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Полић Љиљане, адвоката у Новом Саду, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

4. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ЧАБАРКАПА МИЛИЦА, рођена 28. 01. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Миљеновић Драгана, адвоката у Новом Саду, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

5. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МАНДИЋ МИА, рођена 25. 01. 1987. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Будаков Оливере, адвоката у Новом Саду, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

6. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ШУВАКОВ ДУЊА, рођена 27. 04. 1990. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Бобан Петра, адвоката у Новом Саду, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

7. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ПОПОВИЋ РУЖИЦА, рођена 08. 12. 1986. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Качар Срете, адвоката у Новом Саду, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

8. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ВОДАЛОВ МИЛИЦА, рођена 07. 05. 1984. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Николић Светлане, адвоката у Новом Саду, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

9. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ИЛИЋ ДУЊА, рођена 24. 04. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Оберман Игора, адвоката у Новом Саду, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

10. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МИЛОВАЦ САЊА, рођена 22. 09. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Миловац Мирјане, адвоката у Будисави, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

11. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду БОВАН АЊА, рођена 20. 09. 1985. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Ђурђев Душана, адвоката у Темерину, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

12. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду СВИРЧЕВ МИЛАНА, рођена 23. 03. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Глигорић Срђана, адвоката у Бечеју, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

13. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МИРКОВИЋ БОЈАН, рођен 13. 01. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Станивуковић Горана, адвоката у Новом Саду, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

14. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ГЛИГОРИН МИРОСЛАВ, рођен 27. 09. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Дикосавић Томислава, адвоката у Новом Саду, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

15. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду СТОЈАЧИЋ СТЕФАН, рођен 20. 02. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Лакићевић Вуксана, адвоката у Новом Саду, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

16. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ИВКОВИЋ САША, рођен 16. 09. 1981. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Сокић Јелене, адвоката у Новом Саду, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

17. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ЈОКИЋ МАРКО, рођен 05. 01. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Селаковић Светлане, адвоката у Новом Саду, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

18. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ЖАРКОВИЋ ДРАШКО, рођен 30. 08. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Жарковић Данила, адвоката у Бачкој Паланци, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

19. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ТУЦОВИЋ МИЛАНА, рођена 22. 12. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Зекић Радивоја, адвоката у Вршцу, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

20. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ЈОВЕСКИ ЈЕЛЕНА, рођена 26. 02. 1986. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Бабић Вишекруна Љиљане, адвоката у Панчеву, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

21. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ОРОС СИЛВИЈА, рођена 23. 03. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Орос Салаг Маргите, адвоката у Руском Крстуру, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

22. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МИЉАНОВИЋ ТРИФКО, рођен 30. 12. 1981. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Анђелић Даринке, адвоката у Чантавиру, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

23. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ТИКВИЦКИ ВЛАДИМИР, рођен 22. 05. 1983. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Тиквицки Стевана, адвоката у Новом Кнежевцу, дана 30. 11. 2012. године, у трајању од две године.

24. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине АДАМОВИЋ СЕНИША, адвокат у Новом Саду са даном 21. 11. 2012. године, због заснивања радног односа.

– ВОЈКИЋ ВЛАДИМИР, адвокат у Новом Саду, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

25. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине МИЋИЋ КАХРИМАН ЈОВАНКА, адвокат у Новом Саду са даном 30. 12. 2012. године, због пензионисања.

– РАДИВОЈЕВИЋ НАТАЛИЈА, адвокат у Новом Саду, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

– Именована задржава чланство у Посмртном фонду АК Војводине и након брисања.

26. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине ВАГИЋ БОЈАНА, адвокат у Новом Саду са даном 30. 11. 2012. године, на лични захтев.

– ЧОЛЕВИЋ МИРА, адвокат у Новом Саду, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

27. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине СОВИЉ ДУШКО, адвокат у Бачкој Паланци са даном 14. 11. 2012. године, због заснивања радног односа.

– СТАЈЧИЋ МАРКО, адвокат у Бачкој Паланци, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

28. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине САЈКОВ ЗВОНИМИР, адвокат у Панчеву са даном 16. 10. 2012. године, услед смрти.

– САЈКОВ ЈАСНА, адвокат у Панчеву, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

29. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине АСАНОВИЋ МИОДРАГ, адвокат у Врбасу са даном 30. 11. 2012. године, на лични захтев.

– ВУКАШИНОВИЋ МИЛОВАН, адвокат у Змајеву, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

30. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине ПАНТОВИЋ ВЛАДИМИР, адвокат у Новом Саду са даном 30. 11. 2012. године, на лични захтев.

– Именовани задржава чланство у Посмртном фонду АК Војводине и након брисања.

– ЗАКЛАН ДРАГАНА, адвокат у Новом Саду, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

31. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине АНТОНИЋ ДРАГИЦА, адвокат у Сремској Митровици са даном 30. 11. 2012. године, због заснивања радног односа.

– КАРДАШ ДУШКО, адвокат у Сремској Митровици, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

32. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да МАРИНКОВИЋ ЈЕЛЕНИ, адвокату у Новом Саду, привремено престаје право на бављење адвокатуром због породичног одсуства и одсуства ради неге детета, од 03. 11. 2012. до 02. 11. 2013. године.

– АНТИЋ ЖИВКА, адвокат у Новом Саду, одређује се за привременог заменика.

33. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је СПАСОЈЕВИЋ ИВАНЧИЋ ДЕЈАНИ, адвокату у Новом Саду, привремено било престало право на бављење адвокатуром због боловања, од 05. до 16. 11. 2012. године.

– ХРНЧЈАР ВЕРИЦА, адвокат у Новом Саду, обављала је послове привременог заменика.

34. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је АНТИЋ БРАНИСЛАВ, адвокат у Новом Саду, наставио са радом дана 11. 11. 2012. године, након што му је привремено било престало право на бављење адвокатуром због избора на функцију секретара Скупштине Града Новог Сада.

– ПЕЛАГИЋ НЕБОЈША, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

35. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је НОВАКОВИЋ НИКОЛА, адвокат у Новом Саду, наставио са радом дана 01. 12. 2012. године, након што му је привремено било престало право на бављење адвокатуром због избора за народног посланика Народне скупштине Републике Србије.

– АЛЕКСИЋ др НЕМАЊА, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

36. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ЖИВКОВ МИЛУЦУ, адвокат у Вршцу, наставио са радом дана 29. 11. 2012. године, након што му је привремено било престало право на бављење адвокатуром због избора за секретара Скупштине општине Вршац.

– МИУЦА ТОДОР, адвокат у Вршцу, разрешава се дужности привременог заменика.

37. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ТОТ ЛАСЛО, адвокат у Суботици, наставио са радом дана 05. 11. 2012. године, након што му је привремено било престало право на бављење адвокатуром због боловања.

– САКАЧ ИШТВАН, адвокат у Суботици, разрешава се дужности привременог заменика.

38. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ЈОВАНОВИЋ ЈЕЛЕНА, адвокатски приправник у Новом Саду, променила презиме, које сада гласи Штајнер.

39. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ТОМИЋ ТАМАРА, адвокатски приправник у Суботици, променила презиме, које сада гласи Милорадов.

40. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да ће БЕЉАНСКИ СЛОБОДАН, адвокат у Новом Саду, (3105978810044), убудуће у евиденцији Адвокатске коморе Војводине бити уписан као Бељански Б. Слободан.

41. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ГАВРАНЧИЋ ВЕСНА, адвокатски приправник у Руми, прекинула адвокатско-приправничку вежбу код Станојчић Јована, адвоката у Руми дана 14. 11. 2012. године, те да исту наставља код Гогић Марсела, адвоката у Руми, дана 15. 11. 2012. године.

42. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ЈАЊЕВИЋ МИЛАН, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Шијан Николе, адвоката у Новом Саду дана 14. 11. 2012. године, те да исту наставља код Божић Зорана, адвоката у Новом Саду, дана 15. 11. 2012. године.

43. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је МАРЧЕТА СРЂАН, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Адамовић Синише, адвоката у Новом Саду дана 21. 11. 2012. године, те да исту наставља код Војкић Владимира, адвоката у Новом Саду, дана 22. 11. 2012. године.

44. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ЧИПАК СИНТИЈА, адвокат у Новом Саду, преселила седиште своје адвокатске канцеларије у Суботицу, Шолохова 17, почев од 01. 12. 2012. године.

45. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ОБЕРМАН ИГОР, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Стражиловска 19А, почев од 13. 11. 2012. године.

46. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је КОРАЋ МИХАИЛО, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Максима Горког 4ц, стан 6, почев од 06. 11. 2012. године.

47. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је КОСАНИЋ МИРОСЛАВ, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Максима Горког 4ц, стан 6, почев од 06. 11. 2012. године.

48. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ОРЛОВИЋ МИЛАН, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Трг Републике 18, почев од 29. 10. 2012. године.

49. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ЖИВАНОВ ЗВЕЗДАН, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Трг Републике 18, почев од 29. 10. 2012. године.

50. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је КОМАРОМИ АНА, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Петра Драпшина 32, почев од 05. 11. 2012. године.

51. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ГЛУМАЦ НАТАША, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Железничка 33/1/4, почев од 29. 11. 2012. године.

52. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ВУКОЈЕ НАТАША, адвокат у Темерину, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Новосадска 375, почев од 29. 10. 2012. године.

53. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је БАТИНИЋ СНЕЖАНА, адвокат у Бечеју, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Уроша Предића 4, почев од 08. 11. 2012. године.

54. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је СТОЈАНОВИЋ ВЕРА, адвокат у Врбасу, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Маршала Тита 83, почев од 01. 12. 2012. године.

55. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је МАНДИЋ НЕДЕЉКО, адвокат у Врбасу, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Маршала Тита 83, почев од 01. 12. 2012. године.

56. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је НИКОЛЕТИЋ МИЛАН, адвокат у Суботици, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Сенђански пут 150, почев од 26. 11. 2012. године.

Управни одбор

Уређивачки одбор *Гласника* моли сараднике да текстове за објављивање достављају уз уважавање следећих сугестија:

- примерак рада доставити одштампан и потписан;
- по могућности, доставити рад и електронском поштом (*panonija@eunet.rs*) или на дискети;
- фусноте писати у дну одговарајуће странице;
- у библиографским подацима за књиге уз уобичајене податке обавезно навести и издавача;
- уз чланке доставити резиме и кључне речи;
- пожељно је доставити и превод резимеа на енглески, немачки или француски језик.

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Излази 12 пута годишње
у месечним свескама.

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 10.000,00 дин.,
за иностранство 110 евра.
(Текући рачун број 340-1482-43 са назнаком „за Гласник“)

Овај број је закључен 3. децембра 2012. године.

Тираж: 2.000 примерака

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01
од 11. априла 1991. године на ову публикацију плаћа се
основни порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: *Тајјана Божић*, Нови Сад

Штампа: OFFSET PRINT, Нови Сад
2013.